

482
П73

Юрий Потапов-Саргын

Кыыс кэрэ - Нам сирэ

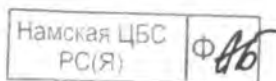

*Иринньэх бэйэбин иштээхтээн, ийэм оннугар
ийэ буолбут эбэм барахсан Татьяна Егоровна
Потапова (Рехлясова) уонна олох араас
мындырдарыгар, уус-уран тыл кэрэтин билэрбэр
уһуйбут аһам Потапов Василий Васильевич
сырдык кэриэстэригэр аныыбын.*

Автор.

Юрий Потапов-Саргын
Кыыс кэрэ - Нам сирэ

51085

Нам * 2011

Редактор Г. К. Эверстов
Комп. верстка А.С. Колпашникова

Потапов, Юрий - Саргын

П73 Кыыс кэрэ - Нам сирэ : [хоһооннор] / Юрий
Потапов-Саргын]. - Нам, 2011. - 112 с.

Бу автор бастакы кинигэтигэр олох кэрэтин, Ийэ дойдутугар, бар дьонугар тапталын билинэн, эдэр саас эрчимин, улуус улуу дьоннорун саарыннарын хоһуйбут хоһоонноро дириг, дьэнкэ ис хоһоонноохтук, философскай, лирическэй хабааннаахтык тупсагай тылын суруллубут буолан ааҕааччы өйүн-санаатын таарыйар.

УДК 821.512.157-1Потапов
ББК 84(2Рос=Як)6-5

ААН ТЫЛ

Потапов Юрий Васильевич айар кут абылаңар ылларан, күнүс олорбокко, туунун утуйбакка, бэйэтин туһугар, үгүс эрэинэн, толкуйунан, дьогурун кынаатыгар уйдаран суруйбут бэрт хомоғой тыллаах, истиң иэйишлээх ис киирбэх хоһооннорун, дьонун-сэргэтин дьүүлүгэр олохтоох “Эңсиэли” хаһыакка бчээттэтэн, ааҕааччы болғомтотун тардар уонна биһирэбилин ылар. Кини тылыгар бэртээхэй ырыалар айыллан, уостан түспэккэ ылланар дьылғаланнылар. Ол курдук, кини хоһоонноро истиң иэйишлээхтэр, иһирэх тыллаахтар.

Тылы - киһи өйүн-санаатын, ис кыағын, туругун, туохха барытыгар өйдөбүлүн таһымын көрдөрөр дишлэр. Оннук да быһыылаах. Кини баара баарынан, ыраас дууһатынан ылынан, истиң иһирэх иэйиһини, хомоғой тыллары тиһэн, хоһоон гынан таһыгар таһаарар. Хоһооннорун аахтааха, итэҕэйэҕин кини олоғу таптыырын, олоххо сырдыгы эрэ көрө сатыырын, кэрэгэ эрэнэрин. Айбыт ағатыгар, эмсэхтээн шиппит ийэтигэр, кэргэнигэр, төрөппүт оғолоругар, урууга-аймахха, төрөөбүт-үөскээбит дойдутугар муңура суох тапталын билинэр. Ону хоһоон тылынан сатаан тиэрдэр. Кими да үтүктүбэккэ, бэйэтэ туһунан тупсагай тыллаах-өстөөх, дириң, дьэңкэ ис хоһоонноох хоһооннорунан кини уратылаах. Улуус улуу дьоннорун, саарыннарын хоһуйбута, бука, хас да көлүөнэгэ барара буолуо. Оннук, ааҕааччыга тута дьэңкэтик өйдөнөр.

Сааһынан, төһө да, сэттэ уонус сылыгар сырыттар, бэйэтэ этэринэн, “ытыс саға” хоһооннорунан “оңоойугун” билигин да толоро илик..

Олох дигэн - айан. Оттон хоһоон - айан аргыһа. Ол аргыс Юрий Васильевичтан харыс да сиргэ хаалбатын, хаһан да арахсыбатын. Дьылга суолун бата биир кэм барса турдун. Оччогуна, оҕолоругар, сизиннэригэр анаан суруйбут “Кэс тыл” дигэн хоһоонугар эппитэ туолуо:

Өллөхпүнэ үрдүбэр
Хоһоон куттаах этэ дигэн,
Сүтэн-оһон хаалбат гына
Суруйаарың, кыһаллан.

Андрей Кобяков,
Саха Республикатын суруйааччыларын,
РФ журналистарын Союзтарын чилиэнэ,
Нам улууһун Ытык кибитэ,
“Отуу уота” литературнай түмсүү салайааччыта.
01.04.2010. Нам с.

КЫЫС КЭРЭ - НАМ СИРЭ

КЫЫС КЭРЭ - НАМ СИРЭ

Энсиллэр сүүрүктээх
Элиэнэ эбэккэм
Кытытыын кэрийэ
Үөскээбит кытылым.
Эдэр саас көччүйэр,
Дьол-таптал тэнийэр
Энсиэлим хочото -
Кыыс кэрэ Нам сирэ.

Кубата хонкунуур,
Кыталык кынкыныыр,
Ньургуһун нуоҕайар,
Сардаана тэтэрэр.
Эдэр саас көччүйэр,
Дьол-таптал тэнийэр
Энсиэлим хочото -
Кыыс кэрэ Нам сирэ.

Ааспыты анаарар
Кэлэри кэрэхсиир
Олоххо дьулуурдаах
Сырдык кизн ыралаах.
Эдэр саас көччүйэр,
Дьол-таптал тэнийэр

Энсиэлим хочото -
Кыыс кэрэ Нам сирэ.

Олунньу 13 к. 1998 Арбын

ДЬОЛ-СОРГУ ХОЧОТО ЭНСИЭЛИ

Күөрэгэй көччүйэр,
Күн оонньуур кырдаллаах,
Бурдук, от долгуйар
Быйаннаах хонуулаах
Үөскээбит-улааппыт кытылым
Дьол-соргу хочото -
Энсиэли.
Саха саараан саргыламмыт
Нам сирэ.
Дьон-норуот туһугар
Дьулуспут, охсуспут
Чабылхай Максимы,
Дьоһуннаах Ылдьааны
Кынаттаан, кылааннаан көтүппүт
Дьол-соргу хочото -
Энсиэли.
Саха саараан саргыламмыт
Нам сирэ.
Алгыстаах айхаллаах
Соргулаах хочобор
Хайҕаллаах газ оттук
Күөх төлөн суоһунан
Өлгөмнүк илгийэ угуттуур
Дьол-соргу хочото -
Энсиэли.

Саха саараан саргыламмыт
Нам сирэ.

1998 с, олунньу 22 к. Арбын

АРАЙ МАКСИМ

Арай Максим барахсан
Туран кэллин билигин
Төрүт буора, дойдута
Тупсубутун көрдүн.
Үөрүөх этэ истинник,
Хаамыах этэ чин-чинник.
Сүүрбүт-көппүт эрэйим,
Охсон испит эркээйим
Олох дохсун суолунан
Ойон иһэр ат курдук,
Атын дьонтон хаалбакка
Сайдан-үүнэн испит диэн
Өрө күүрэн, уруйдаан
Тыл этиэх этэ айхаллаан.
Тохтуу түһэн болҕойон,
Тула өттүн анааран
Ханнык олох билигин
Бихигини бигиирин
Өтө көрөн, сэрэйэн
Сөбүлэхэн-утарсан
Сүгэ-балта тылынан
Чынырваччы санаран
Сүбэ-ама биэртэлээн
Ыйан-этэн, сэмэлээн
Сыһар-табар суолбутун

Этиэх этэ күн бүгүн.
Арай Максим барахсан
Туран кэллин билигин,
Төрүт буора, дойдута
Тупсубутун көрдүн,
Аймах дьонун үөрүүтүн
Бүгүн тэнгэ үллэстэн,
Оҕо сылдьан сырсыбыт
Хатырыгын буорунан
Хаамыах этэ чин-чинник
Үөрүөх этэ истинник.

1993 с., олунньу 1 к. Түбэ

КЭРИЭСТЭЭН МАКСИМЫ

Аммосов Максимы ким умнуой?
Сахабыт биир бастын киһитин
Былатыан олоҕун ким умнуой
Аатырбыт уус-тыллаах бэйиэти?

Сахабыт саргытын арийан
Харана хараҕын аспыккыт,
Революция кымын ысыһан
Инники эрдээхтик барбыккыт.

Эниги олоххут суолларын
Ымсыыран-баҕаран ааҕабыт.
Сыраҕыт, кэриэскит туоларын
Үлэнэн күүһүрдэн биэрэбит.

Ытыктыыр буолуоҕун Максимы
Сахаттан бастакы марksiһы

Эрэнэн таптыыра ыччаты,
Этэрэ барыта кырдыгы.

1960 с. Хатырык

БАР ДЬОННОР ТЫЫННААХЫН

Куһаҕан Ыал уола олонхо дуолана
Сахалыын, омукуун киэн туттар уолана
Эн буоллун Ылдьаабыт, күүтүүлээх ыалдыппыт,
Сырдык күн кэриэтэ үтүөкэн киһибит.
Сахалы майгылаах, сайаҕас санаалаах
Киэн диринг энсиилээх, олохтоох толкуйдаах
Ханнык да бутуурдаах, балыырдаах кэмнэргэ
Санааҕын түһэрэн санныйан биэрбэккэ,
Дьон дьолун туһугар олоххун анаангын,
Ылдьаа, эн күн бүгүн бар дьоннор тыыннааххын.

Сут-кураан, сэрии-тыыл ыарахан сылларын
Аччык дьон абатын, өлөр дьон ынчыгын
Эккинэн-хаангыннан барытын билэнгин
Дойдугун быһыырга, олоҕу салгыырга
Аһымал санааҕын сыал сорук гынангын
Эн саха омугун дьолугар төрөөнгүн
Сүрэххин, суобаскын толук да туттангын
Өлүүнү утары эрдээхтик хаампытын.

Кырдыктаах охсуһуу боотура буолангын
Кырыктаах хапсыһы буомнарын ааһангын,
Сут-кураан, аччык кэм ыардарын кыайангын
Дьол-соргу үөрүүтүн бар дьоннор тиэрдэнгин
Дойдугун алдьархай ааньтан быһаангын

Уостан-уос, ыалтан-ыал номоѳор киирэнгин
Үйэ-саас тухары ахтыллар ааттаннын.

Салгын кут чэпчэки кынатын тииринэн,
Кинкиниир киэн халлаан хотойо буолангын
Сахабыт дойдутун кэрийэ кетѳүн,
Сайды киэн аартыгын астына кѳрѳүн.

Ааспыт кэм үтүѳтүн, мѳкүтүн кэпсиигин
Кэлэр кэм туһунан сэлэргээн ааһабын,
Көлүөнэ ыччаккар кэриэскин этэбин
Ырайтан, ыраахтан эѳэрдэ ытабын.

Энсиэлим хочото! Киэн тутун уолгунан,
Хотойдор бэртэрин кетүппүт дьолгунан,
Кэнэѳэс даҕаны кэпсэлгэ кыттыһар
Эр-хорсун санаалаах үтүѳкэн дьонгунан.

2006 с. кулун тутар 6 к. Арбын

ЧЭЙ ЭРЭ, ДОБОТТООР, ТУЙУОБУН!

Сахабыт дойдутун үрдүнэн
Дьол-соргу кустуга алаарар,
Ол кустук оһуордаах сырдыгар,
Ылдыаа, эн олобун арыллар.

Хос ырыата.

Чэй эрэ доботтоор, туйуовун,
Энсиэлим хомпоруун хотойун,
Кырдыга кылбайан тахсыбыт
Эр бэрдин, сахабыт саарынын.

Сут-кураан, сэрии-тыыл барыга
Эппитин-хааммытын куурдара.
Ылдыаа чин саната дуорайан
Өлүүттэн-сүтүүттэн быһыһыра.

Хос ырыата.

Тус хоту баар дьонун эн ааккын
Дьүкээбил суһума дэллэлэр.
Төрөөбүт-үөскээбит бар дьонун
Эйиигин киэн туттан ахталлар.

Хос ырыата.

2006 сы, муус устар 18 к. Арбын.

АРЧЫЛЫЫР КУБАЛААХ АЛГЫСТААХ НАМ СИРЭ

Өрөгөй ырыатыгар

Энсиллэр сүүрүктээх Элиэнэ эбэбит
Арбаангы, илинни кытыла киэркэйэр.
Олоххо эрэлбит, кэхтибэт кэскилбит
Кэрэттэн-кэрэѳэ ыраахха угуйар.

Хос ырыата.

Өн буордаах хочолор, үрэхтэр, алаастар
Сахабыт дойдутун соргулаах сороѳо.
Бу миэнэ! Биһиэнэ! Олонхо дойдута -
Арчылыыр кубалаах алгыстаах Нам сирэ.

Түүрэхпит ололрбут, үс куппут кыттыспыт
Сахалын, омукууун бу сири таптааммыт
Ааспыты анааран, кэлэри кэрэхсээн
Өркөн өй күүһүнэн дьолбутун түстүүбүт.

Хос ырыата.

Ким манна төрөөбүт, ким манна үөскээбит
Тахсар күн суһумун уруйдуу көрүстүн!
Кылыһах кыттыспыт хомуһун тыһатан
Өрөгөй ырыатын үрдүктүк көтүттүн.

Хос ырыата.

2004 с. ахсынны 10 к. Арбын

ЧЭЧИРИИ ЧЭЛГИЙЭР НАМ СИРЭ

Кырылы кыынныбыт кымыһы санатар
Утабы ханнарар уугуттан иһэммит
Биһиккэр бигэммит Элиэнэ эбэбит
Үйэ-саас тухары мэлдьитин бииргэбит.

Хос ырыата.

Уруйдан! Айхаллан! Уйгулаах олохтоох
Аар ытык кубалаах, Нам сирэ.
Тупса тур! Туругур! Сылаас күн сыламнаах
Чэчирии чэлгийэр Нам сирэ!

Газ оттук, киэн тутуу, тэргэн суол холбоһон
Нам сирэ күн айы түргэнник киэркэйэр.

Тыраахтар, массына тыһынан ньиргийэн
От, бурдук үүннэрэн олобун оностор.

Хос ырыата.

Аастыйбыт чанчыктаах, чэрдийбит илиилээх
Үлэттэн дьолломмут дьоммутун утумнаан
Үөрэби тэнитэн, билиини кэнэтэн
Үрдүктэн үрдүккэ күөрэйэ көтүөхпүт.

Хос ырыата.

2004 с., ахсынны 15 к. Арбын

КЫТААТ, ДЬӨГҮӨР, ДЬЭ КЫТААТ

Биһиги көлүөнэ биир чагылхай талааныгар

Е.М. Ларионовка

Саха дьонун саргытын
Сарсыннытын туһугар
Сүбэ-соргу биэрэргэ
Тэрилиннэ Ил Түмэн.

Буккуллубут өй-санаа
Будумабын быһыттан
Сырдык ыра, өркөн өй
Сайдан, үүнэн истин диэн,

Дьону түмэр Ил Түмэн
Дьоһун-мааны киһитэ
Дьөгүөр Дархан буоллун диэн
Талан ылла эйиигин.

Кытаат, Дьөгүүр, дьэ кытаат,
Патриот этин дии.
Сүрэх истин сылааһын
Дьонгор аныр этин дии.

Дьгүүр дархан ааттанан
Бэйэн тула Ил Түмэн
Бары дьонун түмэн эн
Сүбэ-соргу тардыһан

Түннэстибэт түөрэхпит,
Самнан биэрбэт саргыбыт
Эркээйитин анһан ис,
Хоннохтоохтук хааман ис.

Уодаһыннаах өй-санаа
Доһууругар иннимэ.
Сатабыллаах саһыл өйдөөх
Албыныгар киirimэ.

Ааттаахтардыын алтыһан,
Бэрди кытта билсигэн
Олох дохсун биһигэр
Уһаарыллан, кытаатан
Саха алмаас тааһыны
Кырылланан, чочуллан,

Намтан тирэх ылынан,
Төрүт буортан тирэнэн
Самнан биэрбэт саргылан,
Охтон түспэт олохтон.

Винокуров, Аммосов
Талааннара кыттыстын

58074

Ойуунускай, Ньургун Боотур
Уобараһа көһүннүн.

Дьонун-сэргэн алгыһа
Ымы буолан ыллаатын.
Дойдун кэрэ алааһа
Түүлгэр көстөр буолуохтун.

Кэнэбэски кэнчээри
Кэскиллэрэ түстэннин
Махтал тылын кытары
Аатын-суолун кыттыстын.

Бэйэн тэннээх көлүөнэн
Атас-доһор дьонноро
Дархан айан суолугар
Айар үлэн аартыгар,

Кэлэр үйэ күнүгэр
Доржоонноохтук табыс диэн
Алгыс тылын этэбит
Эрэлбитин тиэрдэбит.

1995 с., муус устар 3 к. Арбын.

Намская ЦБС РС(Я)	Ф 46
----------------------	------

БАРЫТЫН АНЫГЫН БАР ДЬОНГОР

*Үлэһит буолуохпуттан үрдүктүк сыаналыыр,
кени бары талааныгар истиңник сүгүрүйэр,
дьонун ыал ийэтигэр, үтүө-мааны
Матрена Васильевна Петроваҕа аныыбын.*

Эйиэхэ көрөбүн кэрэ кыыс мичээрин
Дьонун ыал ийэтин түбүгүн.

Махтана сөҕөбүн үлэбин-хамнаскын
Хайдах эн быыс-түгэн буларгын.

Эн илиин сылааһын, сүрэбин ийиитин
Барытын аныыгын бар дьонгор.

Онон эн дуоһуйан, ол онтон күүс ылан
Мэлдьитин дьоллооххун олоххор.

Кырдыаҕас киһиэхэ кырдыаҕас буолабын
Эдэргэ эн эмиэ эдэргин.

Оҕону кытары оҕолуу күлэбин
Сэһэнньит-сүбэһит бэрдэбин.

Олоҕу араастык олорон ааһабыт,
Үтүөлээх-мөкүлээх буолабыт
Ыйааһын хараҕар тэннэбил буоламмыт
Ол оннук сыанабыл ылабыт.

Хас киһи олус ыар таайтарбат таабырын
Ону эн син булан таайабын.

Ханнык күүс эйиэхэ ханыылыгы кыттыһан
Бар дьону бэйэбэр тардабын?

Сырдык күн кэриэтэ эйэбэс киһибэр,
Эйиэхэ эвэрдэ буолуохтун!

Бар дьонгор анаммыт улахан олоҕун
Үйэлээх дьолунан туолуохтун!

2002 с. олунньу 10 к. Арбын

УМУЛЛУБАТ БУОЛУОХТУН

Үөлээннээгим поэт Н.М.Рыкунов сырдык кэриэһигэр

Үтүө киһи, кэрэ киһи
Үөлээннээгим Ньюкулай,
Үлэлээбит хоскор киирэн
Туоххаһыйан ыллым арай.

Ааны аһан киирээппин
Айхаллыырын мичээрэн,
“Доҕоор, Дьууруй, уруй!” — диэн
Дорҕоонноохтук этэрин.

“Отуу уотун” тула мустан
Сэһэргэспит үтүө дьоммут
Сорохторгут бүгүн суоххут,
Им-ньим антах сыттаһхыт.

“Тыыннаах киһи үтүөтэ
Өллөбүнэ көстөр,” — диэн
Өбүгэбит сөпкө эппит
Мындыр тылын санатан,

Ыраах, чугас дьоннорун
Аймаһыйа ахтабыт.
Буолар буолтун кэннэ бүгүн
Ороһуйа суохтуубут.

“Отуу уотун” кутаатын
Сырдык сылаас суоһуттан
Үгүс элбэх талааннар
Үөскээн хаалбыт эбиттэр.

Эрчимнээхтик күүскэ тардан
Долгуннары силэйэн,
Сундулуйа устар Усхаан,
Кытыл диэки эрдинэр.

Дьөгүөр Түбэ набаат охсон
Нүһэр, дьиппиэн тылынан
Үлэ, олох туһа диэн
Үөрэн-көтөн хоһуйар.

Тараџана талба-талы
Тапталынан умайан
Көбөкөнтөн Маайыскай
Күөрэгэйин ыллатар.

Олох хайдах сайдарын
Хамаџатта сонуннарын
Өлөксөөннөөх Баһылай
Үөрэ-көтө кэпсииллэр.

Айылџалыын алтыһар,
Олох дьолун хоһуйар
Айар имэн кыттыспыт
Атастарын аны да
Ахтан-санаан ааһахпыт,
Анаан хоһоон айахпыт.

Оттон барбыт оһоџун
Умуллубат буолуохтун,
Торџо буруо сыыйыллан
Унаарыйа туруохтун!

1996 с., бэс ыйын 8 к., Арбын

ЫҤЫАХТАН САНАА

*М.К. Аммосов, П.А. Ойуунускай 100 саастарыгар
анаммыт ыһахтан*

Максим, Максим барахсан
Баарын буоллар дуу манна.
Үрүн тунах ыһаџар
Үөрүөн-көтүөн хааллаџа.
Бүгүн үөрүү, өрөгөй
Хатырыкка үбүлүөй,
Өйүүн эмиэ өрөгөй -
Намна эмиэ үбүлүөй.

Тула мичээр, көр-күлүү
Эйиигинниин сиэттиһэр
Сүрэхтэргэ сылаас иэйии
Киһи аайы кутулар.
Арай киһи дьиктиргиэх
Күммүт-дьылбыт кимиэллээх
Ону кытта билсиһиэх,
Санаабытын үллэстиэх.

Хатырыкка сарсыарда
Үчүгэйкээн күн этэ,
Олус дьикти, ыраас күн
Кустук көстөн ааспыта.
Онтон, доџоор, күн орто
Күүстээх тыалбыт түспүтэ
Буору-сыыһы ытыйан
Көңүл күүлэй тэппитэ.

Ити кэлин өттүгэр,
Бары Намна мустаммыт
Уруй-айхал үрдүгэр
Ыһахпытын ыспыппыт.
Үөрүү-көтүү үөһүгэр,
Үрдүк халлаан күөнүгэр
Быстах-быстах былыттар
Хойдон-мустан бардылар.

Былыт тыала тэбиллэн
Сирилэччи тыаһаата.
Ону кытта сиэттиһэн
Курулаччы ардаата.
Сурах хоту Тааттаџа
Ойуунускай ыһаџар
Киһи сөџөр-махтайар
Холоруга түспүтэ.

Саха дьонун сиэринэн,
Этэр тылбыт күүһүнэн
Ону маннык тойоннуох,
Доџоор, уонна түмүктүөх.

Күүстэх тыаллын холорук
Ойуунускай, Омуоһап
Олохторун туоһулуур
Кэрэһитэ буолуо дуу?

Курулааччы түспүт ардах
Оччолорго Ытык дьоммут
Ытаан-соһоон мунһаммыт
Харахтарын уута дуу?

Ыраас күннэ көстүбүт
Кустук араас өһнөрө
Кэлэр үйэ кэскилин
Кэпсииллэрэ буолуо дуу?

Улуу дьоммут Ыһыаҕа
Уратылаах эбит дуу?
Ахта-саныы сылдыарга
Анабыллаах курдук дуу?

1997 с., бэс ыйын 23 к. Арбын.

СҮРЭХТЭН СҮППЭККИТ

Төрөөбүт дойдугут тапталын инэрэн
Ийэ кут илгэлээх, ытыс буор ымыылаах
Бу Намым сириттэн алгыс тыл арыаллаах
Хаан-уруу дьоннорбут сэриигэ барбыккыт.

Хаан-хаанна, тыын-тыынна синэ биир дэһэннит
Охсуһуу уотугар уордаахтык киирбиккит,
Сороххут ол онно хотойдуу охтоннот
Үйэ-саас тухары нымийэн сыттааххыт.

Тыыннаахтар сааскы күн күүтүүлээх үөрүүтүн
Уруйдаах-айхаллаах көтөһөн кэлбиккит,

Өлбүттэр үүнэр кэм чабылхай сулуһун
Күөрэччи уунанһыт сүрэхтэн сүппэккит.

Мин эдэр сэгэрим, кырдыаҕас доһорум
Бар дьоммут иннигэр, олохпут туһугар
Кыргыз киэн толоонун иһигэр охтубут
Хааннарын тохторбут, буулдыаҕа таптарбыт

Ветеран дьоннорбут геройдуу суолларын
Кытыастар төлөннөөх уот ардах сылларын
Мэлдьитин махтанан киэн туттан ытыктаан!
Аар-баҕах сэргэтэ кэриэстээн туруортаан!

1984 с. ахсынньы 5 к., Арбын

КЫРДЫК ИИИИ, ДЬОЛБУТ ИИИИ

*Дьоллоох олох туһугар, кыргыз киэң толоонугар
охтубут буойуттарга*

Араас дойду томторугар
Барыспыттар унуохтар
Сэрии хааннаах хонуутугар
Охтубуккут хотойдор.

Кырдык иһин, дьолбут иһин
Хараххытын симнэххит.
Ийэ дойдум сылаас буорун
Суорҕан гынан сыттааххыт.

Көһүл олох дьоллоох аанын
Сүрэх аайы аһанһыт,
Ийэ дойдум эдэр сааһын
Сибэккитэ буоланһыт.

Хаалтыс баанан, сулус кэтэн
Ыччаттардын хаамсафьт.
Хотуур тутан, оту мунньан
Ходуһаға киирэфит.

Түһүлгэвэ алгыс этэн
Түспэтийэн ылафьт,
Умуллубат төлөн буолан
Чафьлыһа сырдыгыт.

Сортон-мунтан уорастыйан,
Дьиппиэн хааны ылынан
Ньургун Боотур сиэнэ буолан,
Хатан-чааан киэптэнэн,

Айыы сириҥ айгыр силик
Аал луук маһа буолангыт,
Сиртэн-буортан силис тардан
Линкинэһэн турдаххыт.

1985 с., тохсунньу 2 к., Арбын

ЧУУМПУТУК НӨРҮЙҮӨХ

Суостаах сэрии сыллара
Өлүү буолан хаамара.
Эбиитигэр сут-кураан
Сэниэбитин эһэрэ.

Тыылга уонна сэриигэ,
Уодаһыннаах киирсиигэ
Турар-турбат барыта,
Патриот буолбута.

Комсомоллуун партия
Бары дьону түмэрэ,

Этэр тыла күүһүрэн
Этинг буолан сааллара.
Аға дойду туһугар
Өлөр-тиллэр охсуһуу
Төһө элбэх эдэр дьон
Сырдык тыынын быспытай?

Ытыс саға ытык буор
Былдаһытын туһугар,
Кырыыс хааннаах хонуута
Өлүгүнэн туолбута.

Кыһыл былаах иннигэр,
Этиллибит андабар
Аһы-аба, уор-кылын
Сататынан туолбута?

Сэрии хаһан бүтэрин
Тулуйбакка күүтэрбит.
Бағар, дьоммут кэлиэ диэн
Суолу сэмээр кэтиирбит.

Кыһы-аба, уор-кылын
Этиллибит андабар
Тиргиллибит өстөөбүн
Тиэргэнигэр тириэрдэн

Кырыыс хааннаах тылынан
Кыайы тылын суруйан,
Сэрии бүттэ диэбитэ,
Сийин үөһүн тарпыта.

Кыайы буолбут үөрүүтүн
Үөрбүт дьоммут күүрүүтүн
Ханнык кэрэ тылынан
Сэгээр, ситэн кэпсиэний?

Ытыктаан, доботтоор!
Сут-кураан кэмигэр,
Тыыл дьонун тулуурун,
Кыайыга дьулуурун.

Төбөнү төнкөтөн
Чуумпутук нөрүйүөх!

Кыайыны ажалбыт
Боотуру уруйдуох!

2005 с., олунньу 10 к., Арбын

ЧАБЫЛБАН “ХАЙЫНАРА”

Саха, нуучча, араас омук
Атаакаҕа киирэллэр,
Катюшаны кытта сэргэ
“Хайыһары” ыллыылар.

Хос ырыата.

Кыайы буоллун - “Хайыһар”,
Үөрүү буоллун - “Хайыһар”,
Остуол аайы - “Хайыһар”,
Өлбөт-сүппэт - “Хайыһар”.

Сэрии уордаах хайыһара
Тонуу хаарга ойуолуур
Саха ньургун хорсун уола
Өстөөхтөрүн сууһартыыр.

Хос ырыата.

Кыайы үрдүк өрөгөйө
“Хайыһарга” иһиллэр,
Ылдыаа сыыдам “Хайыһара”
Үйэлэри унуордуур.

Хос ырыата.

2004 с., кулун тутар 20 к., Арбын

СҮРЭХХЭР КИСТЭЭБИТ ТАПТАЛГАР СУУЛАНАН

Сэриигэ сэгэрин атаарбыт кыыс оҕо
Төһөлөөх күүппүтэ буолуоҕай,
Эдэркээн доҕоро этэннэ эргиллэн
Киниэхэ дьиэтигэр кэлэрин?

Оо дьылҕа, сороххо олус да кэмчитик
Үтүө кэм түгэнин аныыгын,
Кутурҕан сурахтаах кыракый кумааҕы
Дьол, үөрүү утаҕын быһаҕын.

Элбэхтик көрөрүм эн түннүк аттыгар,
Санаарҕаан, санныйан тураргын,
Күн аайы доҕоргун көһүтэр эрэйтэн
Кураанах суол диэки көрөргүн.

Сүрэбин ньүөлүйэн хараххар уу ыган
Туустанан иэдэскэр сүүрэрин,
Утаппыт киһилии ол ууну ыйыран
Диринник аймана тыынаргын.

Доҕорун өлбүтүн эрэммэт быһыынан
Мэлдьитин ол суолу кэтиигин,
Сүрэххэр кистээбит тапталгар сууланан
Кыһынан ээр-сэмээр кырдыаҕын.

Көрөбүн чанчыккар манхайбыт баттахтар
Килбиктик сэлэлээн эрэллэр,
Олох ыар эрэин илдьитэ буоланнар
Эн сүүскэр “долгуннар” кестөллөр.

Сор суоллаах диэччигэ кырдыга сордооххун,
Сылаас дьиэ үөрүүтүн билбэккин.

Ол эрэн, доѳочуок, эн дьиннээх дьоллооххун
Уостубат тапталлаах эбиккин.

1965 с., алтынны 25 к. БПУ

АХТЫАҒЫН-САНЫАҒЫН

Уоттаах сэрии ааспытын
Сылларынан кэмниибит,
Сүрэх оспот баастарын
Хайдах сатаан эмтиибит?

Хос ырыата.

Ахтыағын, саныағын
Өлбүтү-тыннаағы
Уруйдаан, айхаллаан
Бу кэрэ дьоннору!

Ытык сэрии ынчыга
Ыраағынан энсэрэ,
Ыалтан ыалы кэрийэн
Хара сурах кэлэрэ.

Хос ырыата.

Харах уута хас сүрэх
Хардатынан буолбутай?
Алаас, хочо хас ыала
Азатыттан маппытай?

Хос ырыата.

Хааннаах сэрии хаһан да
Аны олох буолбатын!
Таптал, олох, дьол, эйэ
Арчылаатын бар дьоммун!

Хос ырыата.

2005 с., муус устар 25 к., Нам

ТАЛЛАН ТУРАР КЫТЫЛГА

Таллан турар кытылга
Өлүөнэтин одуулуу,
Ааспыт үйэ, кэлэр үйэ
Онкулларын толкуйдуу.
Дирин толкуй, ыар санаа
Аргыс буолбут олозор,
Аһы-аба, уор-кылын
Инэн хаалбыт сүрөбэр.
Талаан тахсар кэмигэр
Куулаттарар курдуга,
Олох мунаах суолугар
Санаа хаарын оймуура.
Оччобуна ыгым санаа
Ыллыгынан хаамара,
Хаһыннардаах сарсыарда
Туманыгар мунара.
Хотой буолан киэн халлаан
Сиксигинэн кэрийэр,
Балык буолан күөх далай
Сүүрүктэрин өксөйөр.
Сырдык санаа күүһүнэн
Ырай аанын арыяр,

Орто дойду олобун
Отун-маһын хохуйар.
Таллан далан күүһүнэн
Олох тула эргийэр,
Отчут-масчыт дьоннордуун
Сэһэргэһэр, кэпсэтэр.
Хоһоон аллаах атынан
Хонуулары унуордуур
Тахсар күнү үөрэ көрсөн
Олох суолун уруйдуур.
Таллан бүгүн киэн эйгэ,
Таллан мэлдьи таабырын
Таайыан! Билиэн! Дьоллонуон!
Олох диэни эн өйдүөн.
Таллан турар кытылга
Өлүөнэтин одуулуу,
Ааспыт үйэ, кэлэр үйэ
Онкулларын толкуйдуу.

2004 с., кулун тутар 22 к., Арбын

ТАЛЛАН УОННА ЧАҒЫЛҒАН

Таллан уонна Чаҕылҕан
Талбыт курдук талааннар,
Өлүөнэлии ыраастар,
Чаҕылҕанныы сырдыктар.
Күөрэгэйдээх хонуулар,
Сибэккилээх кырдаллар
Мунурааттар буолбатах -
Мэлдьи тыллар күөх мастар.
Эбэн этэн истэххэ,
Этэн-тыынан бардахха,

Таллан талаан чыпчаала,
Дирин толкуй чүөмпэтэ,
Олох мындыр, олох уустук
Таайбараннаах хонуута.
Онтон Ылдьаа Чаҕылҕан
Ааттыын кытта Чаҕылҕан,
Сыты тыллаах Чаҕылҕан,
Хоһоон куттаах Чаҕылҕан
Чаҕылҕанныы тахсан иһэн,
Чаҕылыһан сүппүтэ.
Бөтүн сирин үрдүнэн
Этин этэр лүнсүйэр,
Хатын-Арыы үрдүнэн
Чаҕылҕана сандаарар.
Хайдах эрэ убай, быраат
Таллан уонна Чаҕылҕан
Доҕордоһон, өйөһөн,
Алардаһа сизэтиһэн
Иллээх кэми уруйдаан,
Кэлэр кэми айхаллаан
Сылаас ардах буоланнар
Энсиэлигэ түһэллэр.

Куба көтөр сырдык-ыраас
Кынаатыгар уйдаран,
Салгын куккут, уйан куккут
Намы тула кэрийэн
Намым сирин мааны дьонун
Харыстаһан, арчылаан,
Хоһоон нарын тылын талан,
Сүрэхтэри ыллатан,
Сырдык таптал кыымын сабан
Эбэрдэлиир эбиттэр.

2004 с., кулун тутар 18 к., Арбын.

БАРЫ БИИР ДЫЭ КЭРГЭН БУОЛАННЫТ

*Сэрии ыар кэмигэр күннэри-түүннэри
күүстэрин харыстаммакка үлэлээбит тыыл
дьонугар.*

Сэрии диэн суостаах тыл сай орто
Советскай сир устун дуорайда,
Бэл диэтэр, сандаара турар үрүн күн
Кытаран, кытыастан көһүннэ.

Аан дойдум атыях уутунуу
Аймана ытыллан дьалкыйда,
Өстөөбү өһүөннүүр кырыыс тыл
Ийэ сир үрдүнэн ньиргийдэ.

Ойохтон, оҕоттон арахсар,
Ийэни, аҕаны хаалларар.

Бар түгэн күннэрэ үүннүлэр,
Бүтэйдии эт сүрэх ньүөлүйэр.

Партия ынырар куолаһа—
Бар дьонно туһулаан дуорайда:
“Хас биирдии бэйэбит суобаһа —
Кыайыбыт, олохпут,” - диэн эттэ.

Оҕо саас оонньуута уурайда —
Кыһалба күн аайы кэрийдэ,
Оҕонньор, эмээхсин турунна,
Олоҕу, үлэни дьаһайда.

Кыыс оҕо эр бэрдин солбуйда
Уйаргыы мас кэртэ, от тиэйдэ,
Күн ийэ кэргэнин солбуйан
Күн аайы үлэбэ тиэтэйдэ.

Бары биир дыэ кэргэн буолангыт,
Сүрэххит, санаабыт күүһүнэн
Сир үрдүн чабылхай ыраас күн
Сандаара күндээртин дэһэннит,
Бар аһыы, эрэй-мун аргыстаах
Ол суостаах күннэри ааспыккыт.

Сир Ийэ үрдүттэн сидьинг биис
Сааттаахтык үүрүллэр күннэрин,
Күүттүбүт да этэ бу сурах
Аттанан, айаннаан иһэрин.
Кыайыттан дьолломмут бар дьонум
Чэбдиктик күлэрин-үөрэрин,
Алаастан, хочоттон аттаммыт
Саллаат дьон эргиллэн кэлэрин.

1985 с, тохсуньу 3 к., Арбын

ТӨЛӨННӨӨХ ЧАҒЫЛХАЙ МАКСИММЫТ

Күндэлэс киэн халлаан ньууругар
Көр кустук сүһүмнүү тэнийдэ.
Ол кустук сүһүмун быһыһыттан
Өксөкү куһууран табыста.

Хос ырыата.
Төлөннөөх Чабылхай Максиммыт,
Өркөннөөх өксөкү буолангың
Киэн дойдун киэлитин одуулаа,
Сахабыт саргытын айхаллаа!

Уол оҕо, ат кулун анала
Төрөөбүт дойдуга таптала,
Ханнык да ыарахан кэмнэргэ
Киниэхэ сүрөһүн сылааһа.

Хос ырыата.

Олонхо буулаҕа дуолана,
Кэлэр кэм күөнүгэр күлүмнээ!

Алмаастаах сир баайдаах бар дьонун
Баарабай сайдытын уруйдаа!

Хос ырыата.

Балыырдаах, бутуурдаах кэмнэргэр
Хатырык хараххар көстөрө,
Күүстээх да ахтылбан быһыгар
Нам сирэ эн түүлгэр киирэрэ.

Хос ырыата.

Эр модун санаабын, тулуургун
Бары да махтайа сөҕөрбүт
Ол эрэн бар дьонун эйиигин
Киэн тутта, кэтэхэ суохтуурбут.

Хос ырыата.

БИҨИ МАКСИМ ДЬОННОРО

Сахам сирин бар дьоно
Өрөгөйдүүр, киэн туттар
Максим кэлэн ырайтан
Үөрүүбүтүн үллэстэр.

Казах, киргиз дьонноро
Бүгүн манна кэллилэр,
Максиммытын өрө тутан,
Эбэрдэлээн эттилэр.

Кини аатын билэрэ
Сэбиэт сирэ барыта,
Максим сүдү талаанын
Элбэх дойду сөҕөрө.

Максим тахсан тыл этэн
Сүбэ-ама биэртэлиир,
Көрөн-истэн чабыллан
Өрө күүрэн уруйдуур.

Максим этэр: «Эниги -
Дьоллоох эрэ буолун», - диир -
Айын, тутун, үлэлээн,
Үүнүн, сайдын, үөрэнин.

Дойдум хатан тымныыта,
Уоттаах итии куйааһа
Оҕо саастан алтыһан
Кииллиппитэ ол онон.

Оннук киһи санаата
Алмаастааҕар кытаанах,
Оннук киһи санаата
Сулустааҕар да үрдүк.

Маннык кэрэ дойдуга
Олох сайдар, киэркэйэр,
Маннык үтүө дойдуга
Үчүгэйдэр үөскүүллэр.

Оннук дьонноох мин дойдум
Олус бэркэ олоруо,
Кэлэр үйэ кэскилин
Кэрэхэлиэ, туоһулуо.

Максим мэлдьи биһиэхэ
Ыалдыт буолан күүлэйдиир,
Алгыс тылын кытары
Олохпутун арчылыыр.

Таптаан, аабын Максими
Уруһуйдаан, ойуулаан,
Хомпоруунтан хомпоруун
Сахам сирин хотойун.

Хатырыктар, хаалыман.
Ытык киһи аатынан
Ырыа-тойук дуорайдын,
Үлэ-хамнас тэнийдин.

Биһи - Максим дьонноро,
Оболоро, сиэннэрэ
Өрө үүнэн иһиэхпит,
Өрөгөйдүү туруохпут.

Олунньу 13 к. Нам, балыһа.

ААСТАЛЛАР ДАҒАНЫ

Уоттаах да сэриигэ, тыылга да кыһалба
Барыбыт сүрэхпит бааһынан буолтара.
Сир ийэ кураантан, өлүүттэн-сүтүүттэн
Балдыбыт киһилии ынчыктаан ылара.

Уллунах да сир и өстөөххө биэрбэккэ
Хахай кыыл хааннанан, өксөкү үөстэнэн
Кыралыын-кыамматтыын, турардыын-турбаттыын
Күн сирин көмүскүүр бухатыыр буолбута.

Хаан-хаанна, тыын-тыынна хабараан хапсыһы
Дойдубут өлүктэн хаанынан ытыыра,
Добору сүтэри, уордайы-абары
Өһүнэн-сааһынан таһымнаан туолара.

Аасталлар даҕаны уот сэрии сыллара
Көйдүбүт баастара чэрдийэн оспоттор,
Көнүл, дьол туһугар охсуспут боотурдар
Үйэттэн-үйэбэ ахтылла турдуннар.

Тыыннаахтар, өлбүттэр кэлэр кэм күөнүгэр
Көлүнэ ыччакка кэпсэнэ туоруоххут,

Махталбыт бэлиэтин өйдөбүл туруортаан
Киэн тутта чуумпутук, нөрүйэн ааһыахпыт.

2007 с., олунньу 18 к., Нам, балыһа

БИИР НЬЫГЫЛ КЭККЭНЭН Ветераннар сүбэлэрин 20 сылыгар

Биир ньыгыл кэккэнэн, биир тэнник үктэнэн
Олох ыар аһыта, үөрүүтэ буоланнар,
Аар ытык көлүнэм нүһэрдик хардыылыыр,
Күн уотун оонньоотон түөстэрэ күлүмнүүр.

Хос ырыата.

Үлэ, тыыл, уот-сэрии ветеран дьоннорун
Аан дойдум барыта уруйдуур-айхаллыыр,
Бар дьонно анаммыт улахан олоххут
Кэхтибэт күүһүнэн күнтэн-күн чэчириир.

Сүһүөххүт хамсаабат, эрчимнит мөлтөөбөт
Сырдык өй өлбөөрбөт сулуһа буолангыт
Мэлдьитин ыраахтан угуя сирдигит,
Ынырар күүһүнэн сыдыааһа сырдыгыт.

Хос ырыата.

Кырдыаҕас көлүнэм эдэркээн ыччаттыын
Кэлэр кэм күөнүгэр эрдээхтик чүөмчүлүүр,
Дойдуга тапталын, сүрэбин сылааһын
Алгыһын кытыаран, бар дьонун арчылыыр.

Хос ырыата.

2007 с., муус устар 21 к., Нам с.

БИИГИ БУОЛАБЫТ НАМ, МЫМАХ СИЭННЭРЭ

Нам спортсменнарыгар ананар

Агалы амарах Алдантан айылан,
Ийэли эйэбэс Ленаттан тэнийэн
Минньигэс ууларын дэлэйдик иһэммит
Күлүмэх күүстэнэн үөскээбит эбиппит.

Хос ырыата.

Быыппастар быччыгнаах, эр хорсун бэртэрэ,
Субуллар суһохтаах күн айы куолара
Кыайыга дьулуурдаах, кимтэн да тулуурдаах
Биһиги буолабыт Нам, Мымах сиэннэрэ.

Ыраата да сылдьан ырыаҕа ылланар
Кыыс кэрэ Нам сириҥ эрэлэ буоламмыт,
Бар дьоммут махтала, чугас дьон таптала
Ыҥыар, угуйар кыайыга күүрдэллэр.

Хос ырыата.

Үрдүктэн үрдүккэ өрүүтүн талаһар
Кынаттаах ыралар кубалы дайдыннар,
Кыайыттан сабыллар үтүөкэн ыралар
Нам сириҥ үөрүүтүн уруйдуу туйдуннар!

Хос ырыата.

2008 с., бэс ыйын 24 к. Арбын

ЭНСИЭЛИМ ХОЧОТУН КЭХТИБЭТ КЭРЭТЭ

Нам музыкальной оскулатыгар

Энсиэлим хочотун дьондойор саалыгар,
Кыталык үнкүүлүүр кырдалын түөһүгэр,
Алыптаах музыка ийиилээх биһигэр,
Сырдыгы тарҕатар оскуола сандаарар.

Хос ырыата.

Нам ытык кубатын көтүтэр,
Нам сириҥ кэрэтин хоһуйар
Кынаттаах ыралар дайдыннар,
Энсиллэн ыраахха тийдиннэр.

Музыка алыптаах дорбоонун кутангыҥ
Этигэн хомуһум дьүрүлэ буолангыҥ
Бу мантан тахсаллар чабылхай талааннар
Саханы утумнуур үтүмэн ыччаттар.

Хос ырыата.

Сааскы күөх айылҕам суугунун кэриэтэ
Энсиэлим хочотун кэхтибэт кэрэтэ
Үүнэ тур! Сайда тур! Үтүөкэн оскуола
Алгыстаах дорбоону арчылыр киэн эйгэ.

Хос ырыата.

Үөрүүлээх өрөгөй буолуохтун эйиэхэ,
Кэрэни тарҕатар Нам сырдык сулуһа
Уруйдан, айхаллан, олонхо дойдута -
Ырыабыт-тойукпут, олохпут аргыһа.

Хос ырыата.

2009 с., сэттиньи 30 к., Арбын.

УРУЙДАН-АЙХАЛЛАН ОЛОНХО

Норуот ырыаһыта К.Н.Тихонова

Былыргы быраман дьыллартан
Кынаттаах атынан көтүтэн,
Олонхо, кэллиҥ дии олоххо
Үйэлэр быыстарын сэгэтэн.

Хос ырыата.

Ис куппут имэннээх иэйиитэ,
Үс куппут биһиктээх ымыыта
Үс саха төрүөбүн аатырда
Уруйдан-айхаллан, олонхо!

Дьөһөгөй айыыттан төрүттээх,
Төһнүбэт кэхтибэт төлкөлөөх
Ураанхай удьуорун ууһатыан,
Аал кудук мас буолан арчылыан.

Хос ырыата.

Көмүлүөк суоһугар сыраллан,
Балаһан иһигэр чочуллан
Уран тыл сүүс араас өгүнэн
Сир үрдүн бар дьонун абылыан!

Хос ырыата.

2009 с., тохсунньу, Нам с.

ЫҤЫАХ СЫЛААС ТЫЫНА

Күнү көрсөр, күнтэн үөрэр,
Көмө көрдүүр, күүһү түмэр,
Арчыланар, алгыс ылар
Дьоллоох түгэн ыһыах ыһар.

Хос ырыата.

Ыһыах сылаас тыына
Сүрэх аайы илгийэр.
Ыһыах — ыраас санаа
Күлүмүнэн сыдыаайар.

Кылыһахтаах дьүрүл хомус
Кэлэр кэми үөрэ кэпсиир.
Дорҕоон тойук, ыллам ырыа
Сахам сирин дьолун түстүүр.

Хос ырыата.

Эдэр эмэн бииргэ түмсэр,
Оттуун-мастыын тэннэ үөрэр
Ыһыах курдук ытык-мааны
Дьоһун күннэр отой суохтар.

Хос ырыата.

2009 с., от ыйын 11 к., Арбын

ОТУУ УОТА

Н.М.Рыкунов сырдык кэриэһигэр

Үчүгэйиэн ыраах көстөр
Кутаа сырдык сыдыаайа,

Ыран-быстан кэллэххэ
Бүччүм отуу сылааһа.

Итии чэйтэн, өлгөм астан
Ирэн-хорон дуоһуйан,
Санаа кылын сыыйа тардан
Туллук гынан көтүтэн.

Ыраас санаа, ыллык санаа
Ыраларын ыраах тиэрдэн,
Кыымтан кыымы күүскэ сабан
Сүнкэн кутаа онорон.

Сири тула сонун гынан
Кутаа кыымын тарватан,
Ыалдыт тохтоон, араан аһар
Түһүлгэтин тэнитэн.

Намым сирин, Мымах дьонун
Үйэлэргэ аатырдан,
Үрдүк мэнэ өндөл халлаан
Сиксиктэрин арийан.

Өлүөнэни нөнгүө түһэн,
Энсиэлини аһаран,
Алгыс тыллаах айан суолун
Аартыктарын арийан.

“Туллук хаарын” нарын-намыын
Ырыаларын ыллатан,
“Отуу уота”, кутаам суоһа —
Намым сырдык сулуһа.

Ыраах суолга, үрдүк аакка
Үйэлэргэ угуйа,
Умнуллубат күүстээх иэйии

Дьиктилэрин арийан,
Хоһоон ситэн, ырыа буолан
“Отуу уота” сандаардын!

АБЫРАЛЛААХ ДА ДЬОННОР

Хатырык балыыһатын утуокэн коллективыгар

Түлээгирэр да күммэр,
Туймаарыйар да кэммэр,
Кэлэн турар курдуктар
Айыы куттаах аанньаллар.

Оччобуна харахпар
Сырдык сабах арыллар,
Эмиэ олох олорор
Дьоллоох түгэн салбанар.

Маннык сырдык танаастаах,
Маннык манан бэйэлээх
Хайа дойду дьонноро
Ханыылаһан турдулар.

Тыастан-уустан уһуктан,
Түүлбүн кытта куустуһан,
Дьоллоох түгэн дии санаан
Сыттым олус дуоһуйан.

Атын сиртэн аанньаллар
Мустубатах эбиттэр,
Манна дьиннээх аанньаллар
Балыыһаҕа хаамсаллар.

Дьонно дьолу аҕалар
Кэмнэммэтэх сыаналаах,
Ыарыһахтан махтал ылар
Алгыс тэнэ суолталаах.

Ааһа баран эттэххэ,
Абыраллаах да дьоннор,
Чэгиэн-чэбдик буоллуннар
Манньык кэрэ аанньаллар.

2009, ахсынньы 17 к., Хатырык

ДОБОТТОРБОР

ОННУК БУОЛУОН ОЛОХ АТЫН

Оҕо сааһым оонньоон-күлэн
Ынах үүрэн, лыабы тутан
Кэлэн аастын кыымы саҕан
Олох дьоллоох уотун оттон.
Кырдал симэх отун тиспит,
Хатын мааны кыыстыы сиппит,
Ойуур хампа күөбүн кэппит,
Оһуор-бичик ойуу түспүт.
Оҕо-аймах сүүрэн-көтөн
Сырдык сүүрээн буолан күлэр.
Көрөн туран сүрэх үөрэр
Ыллыах-туойуох санаа киирэр.
Оҕо сааһым төннөн кэлэн
Мичик гынаат миэхэ эттин:
“Оонньоо, сырдаа, көңүл күлэн
Кырдал устун сырыс,” — диэтин.
Оннук буолуон олох атын
Сарсын эмиэ сарыал кыһына,
Ааһар хонук ыллам атын
“Тохтоо!” — диэҕи өссө ыксыа.

1965 с., муус устар 9 к., БПУ.

ОҢО СААҢЫ УГУЙА

Остуоруйа дойдулаах,
Ситтэрбэтэх сэнэннээх
Оҕо сааһым омурнаах
Доботторун көрсөммүн
Маһы миинэн, ат гынан,
Оҕустары киксэртээн
Кырдал устун сырсабыт,
Кыдыгыран ылабыт.
Сибэккинэн көччүйбүт
Сыһытыгар мустаммыт,
Хаһан эрэ оонньообут
Тыабыт устун хаамсаммыт
Күлэ-үөрэ сиэттиһэн
Ньирэй көрдүү бардыбыт,
Оноойугу иилинэн,
Дьэдьэн үргүү сүүрдүбүт.
Мэник оҕо саастарбыт
Оттомуран аастылар,
Оҕустарбыт, аттарбыт
Сайылыкка хааллылар.
Ол эрэн сырдыы, үөрэ
Хагдарыйбат иэйиилэр,
Оҕо сааспын угуйа
Мэлдьи манна сирдииллэр.

1985 с., тохсунньу 5 к., Арбын

ДЬЫЛҔА ДОХСУН ДЬҮҮЛҮНЭН

Уларсыкка кэлэн барар
Хаарыан кэрэ олохпут

Күнэ-дьыла кэмчитин,
Кэлэр кэмэ түргэнин.
Оҕо сылдьан отой да
Оройдоппот этибит,
Тииспит-уоспут көтүллэн
Тиһэх күммүт кэлиэ диэн.
Эппит-хааммыт кырдьарын
Сүрэх төрүт ылыммат,
Үлэ-хамнас ырдарын
Арай сүһүөх уйуммат.
Баҕарбатах да иһин
Билинэргэ тийдэхпит,
Доботторуом, кэм ыган
Кырдьан-кэхтэн эрдэхпит.
Кутуйахтыы хаамыынан
Сыыланхайдаан күн уһуур,
Эмиэ оннук хаамыынан
Үйэбитин кээмэйдиир.
Дьылҕа дохсун дьүүлүнэн
Дууһа кылын кырыян,
Ханна эрэ, хайдах эрэ
Олохпутун түмүктүүр.

1996 с., тохсунньу 19 к., Арбын.

УТУЙУОХ КУРДУКПҮН

Утуйуох курдукпун, уум кэлбэт, ыксаппат,
Кэпсэтэн көрүөхпүн кимим да сэнээрбэт,
Санаабын үллэстэн уу чуумпу сэлэспэт,
Мунчаары эрэин эркиним сэрэйбэт.

Эдэркээн дууһабын угуттуур кэриэтэ
Сырдык ый сэрэнэн түннүкпүн өнгөйдө.
“Ыраахтан даҕаны сырдата тыгабын,
Онтон эн хайдаххын?” — киэн тутта ыйытта.

Толкуйдуу сатыбын, тугу да булбатым,
Кырдыга кыраны онорбут эбиппин.
Хомойон иһэммин көбүстүүн кэнээтим,
Инники олохпор эрэллээх эбиппин.

Мунчаарбыт күлүктээх санаабын киэр илгээт,
Ый диэки улуутук, дьоллоохтук мичээрдим.
Көннөрү таһынан сырдыгы тарҕатар
Туһата суоҕун мин киниэхэ быһаардым.

Ый миэхэ кыыһырда, кыһыйда быһыылаах,
Күлтэйэ эргийэн күлүккэ кирийдэ.
Харана ыар нүһэр кынатын тииринэн
Хат эмиэ мин хоспун сабарды кэрийдэ.

Мунчаарбыт санаабын бу манна өһүлэн
Букатын ыраастык, чэбдиктик сананым.
Өй укпут улуу түүн туһунан сипсийэн
Өркөн өй кыайыытын хоһооннуу сатаатым.

Өркөн өй! Харана муннукка хаайтарбат,
Өркөн өй! Тымныыга бөбүөрэн кыайтарбат.
Өркөн өй! Үүнэр күн, кэлэр кэм чүөмчүтэ,
Өркөн өй! Олохпут эрэллээх суолдьута.

1967 с., олунньу 16 к., Искра.

САХАМ КЫЫҤА

Дэгэрэн дьиэрэнкэй үнкүүлээх
Көрүлүү-көччүйэ даһабын,
Эр бэрдин сүрэжин сүүйэннин
Түүн-күнүс түүлүгэр көстөбүн.

Аанһал тэнэ сахам кыыһа
Уолан сүрэх ымыыта.

Маннайгы ньургунун кэрэтэ
Эйэбэс дууһалаах эбикиин.
Тэтэркэй сардаана кэриэтэ
Эн-нарын, эн-сэмэй килбикиин.

Сырдык мичээр сахам кыыһа
Үтүө санаа ымыыта.

Күн ыраас сардана суһумун
Кыыс нарын сүрэххэр кууспуккун.
Киэн халлаан арылы кустугун
Күлүмүн-чабылын курдуккун.

Тырым-мичил сахам кыыһа
Дьоллоох олох ымыыта.

1984 с., ахсынньы 20 к., Арбын.

ЭТТЭН-ХААНТАН ТУОЙДАРБЫН

Кылыһахха кыттыһан,
Хомуһунна холбоһон,
Хоннох-быттык аһыллан
Хоһоон тылын сааһылаан
Кэлэр кэми, үүнэр күнү
Үөрэ-көтө туойдарбын.
Арылыһар дьарҕаа кустук
Араас кэрэ өгүнэн

Ойуу-бичик, оһуор силик
Симэхтэрин тihэммин.
Кэлэр кэми, үүнэр күнү
Дьэрэкээннээн туойдарбын.
Ыччат дьонум, ыра гынар
Сырдык күннээх кэмнэрин,
Көһүтүүлээх күлэр-үөрэр
Кэрдиис кэмэ кэлэрин.
Эбэрдэлээн, үөрэн-көтөн
Этгэн-хаантан туойдарбын.
Үтүргэннээх үгүс күннээх
Олох сүнньүн буларын,
Үлэ-үөрэх дьарыктаах
Үтүө үйэ кэлэрин.
Өтө көрөн, эрдэ билэн
Доллоһута туойдарбын.

1993 с., олунньу 20 к., Арбын.

КИҢИ

Киһи дьикти, киһи сүдү
Дирин далай кэриэтэ.
Арай кини өрүү күндү
Олох айбыт кэрэтэ.
Оннук кэрэ, оннук айыы
Мэлдьи кэрэ буолбатый?
Тоҕо кини үрүн айыы
Аналынан туолбатый?
Сорох дьонно ымсыы санаа
Тоҕо наһаа сайдарый?
Ханнык айыы хара санаа
Имэнинэн иитэрий?

Байар-тайар барбах быһыы
Баттал баарын тухары
Хааннаах сэрии, ынчык, хаһыы
Тохтообокко барыыһы.
Ама, доҕоор, эчи сүрүн!
Сэри саатын сыалыгар
Өйүө, ыһык буолар иһин
Үөскээбиппит дуо биһи?
Киһи сиргэ төрүүр эбээт
Өбүгэни салбаары,
Олох дьикти, олох кэрэ
Түгэннэрин билээри.
Аһам, ийэм, аймах дьонум
Оҕом дьолун туһугар,
Сэрии суоһа, тэргэн тыаһа
Иһиллибэт буолуохтун.
Сэри хабар, сэри дьэбир
Герой дьоно суох буоллун.
Онно анаан уордьан, мэтээл
Кутуллубат буолуохтун.
Үлэ, үөрэх, мааны майгы
Үүнэ, үрдүү туруохтун!
Онно эрэ уордьан, мэтээл
Оноһулар буолуохтун.
Эйэ эрэ бары дойдум
Өйүн-күүһүн түмүөхтүн!
Ийэ дойдум дьоллоох дьонум
Күлүүтүнэн туолуохтун!
Сиргэ олох, сиргэ таптал
Туругурдун! Тубустун!
Киһи дэнэр сүдү анал
Өрөгөйдүү туруохтун!

2001 с., муус устар 25 к., Арбын.

БОКС - ТУЛУУР , БОКС - ДЬУЛУУР

В.Р. Кутуковка

Халбас хара быатын курдук
Сыһа-халты дайбатар,
Куотар-ааһар күлүк курдук
Бокс онно тэннэнэр.

Хос ырыата.

Бокс - тулуур, бокс - дьулуур
Күүскүн, кыаххын кэмниир.
Бокс - тулуур, бокс - дьулуур
Хорсун-хоодуот күннүүр.

Түргэн туттуу, таба охсуу -
Боксёр сыала, соруга.
Сыты толкуй, холку буолуу
Кыайы - хотуу аргыһа.

Хос ырыата.

Олимп үрдүк чыпчаалларын
Элбэх боксер дабайыа.
Ааттаах-суоллаах дьонун дьоммун
Дойдум үөрэ көрсүһүө.

ИЭЙИЛЭЭХ ДОРҔООННОР

Музыка эйээрэр,
Эдэр саас элээрэр,
Эргийэр, тэлээрэр,
Дьоллоохтук мичээрэр.

Иэйилээх дорҔооннор
Дууһаҕа тохтооннор,
Кэлэр кэм кэрэтин
Кэскилин этилэр.

Тулалыыр нарынтан,
Тырымныыр чабылтан
Эппэйэр сүрэхтэр
Тэбиэстик тэптилэр.

Уол кыска сипсийэр
Дьэ тугу сипсийэр?
Кыыс үөрэн мичийэр
Дьэ тобо мичийэр?

Ис санаа иэйиитин
Имэнин таайтаран,
Эдэркээн иэдэстэр
Тэтэрэ кыыстылар.

1993 с., олуһньу 27 к., Арбын.

ОО, САНАА ТАПТАЛГЫН

Дьол ааһар кэмнэрин
Тохтото сатааммын,
Ааспыт кэм күннэрин
Эргитэ санааммын.

Сэгэриэм, ахтабын,
Эйиигин ахтабын.

Эн эрэ, эн эрэ
Миэнэбин диир этин.
Тулабар баар кэрэ
Тупсарын сөбөрүм.
Үчүгэй да этэ
Ол дьикти чуумпуга.

Эн ханна сылдьаргын
Түһээн да билбэппин.
Сылайдым олуһун,
Туохтан да үөрбэппин.
Арай мин билэбин
Эйиэнэ буоларбын.

1965 с., муус устар 20 к. БПУ

ОҕОХ ИННИГЭР САНАА

Үчүгэй даҕаны сырдык чох сыдыайа
Дууһаны-санааны манньытар сылааһа.
Ыанньыйбыт санаабын сааһылаан, нарылаан
Кинилиин кыттыһан мин хоһоон айабын.
Мин хоһоон айабын өбүгэм туһунан
Сатанар, сатамат санаабын сааһылаан.
Билгэлээн көрөбүн күннээҕи олохпун
Мин оҕом, мин сиэним кэскилин ыраллаан.
Күннээҕи түбүктэн кыратык араһсан
Өбүгэм озорор оһоһун иннигэр.
Оттубут оһоһун төлөнүн суоһугар
Сүүс санаа илимин хараҕар туттаран.
Ханнык да өнүнэн ол ааспыт кэмнэри
Тупсаран, киэргэтэн суруйбут да иһин,
Сааһырбыт чанчыктаах хас саха киһитэ
Өбүгэм олоһун араастаан өйдүөҕэ.
Өйдүөҕэ өрүүтүн үчүгэй өрүтүн,
Үлэһит-хамначчыт үтүөкэн бэйэтин.
Хоһоһо киһиэхэ, ааһар да ыалдыкка
Үөрүннээн, эйэбэс, ичигэс майгытын.
Өйдүөҕэ, баай киһи бардамын, дохсунун
Дьаданы сүһүөбүн, сүмэтин эспитин

Сатыыттан тайаһын, аттаахтан кымньыытын
Былдыырын кэрэйбэт харана санаатын.
Билиэ дуо ол ону бүгүннү ыччаппыт
Бүтэһик туочука бэлиэтин туруоран,
Өйдүө дуо ол ону кэнчээри кэскилбит
Быраман дьылларбыт быыстарын арыян.
Олох диэн охсуһуу уорааннаах хонуута,
Күүс күүстүүн күрсүһэр күлүмэх күүрүүтэ,
Кыайбыт күүс ньиргиздээх өрөгөй хаамыта,
Кыайтарбыт кутаҕа тимирэн сүтүүтэ.
Дьылҕа хаан, танара эргиччи баар буолла,
Ойууннаах удаһан бар дьонно эргийдэ.
Өбүгэм үгэһэ барыта үөдүйдэ,
Үтүөкэн өй-санаа үөрөбү тэнийдэ.
Ол эрэн билигин дьэ тоҕо күн аайы
Өлөрүү-өһөрүү күөдүйэ турарый?
Ыллыктаах санаабыт, ымыылаах олохпун
Күн сириг оҕотун көмүскээн ылбатый?
Инсэлээх-оботтоох, куһаҕан майгылаах
Албыны, түөкүнү Ийэ буор туппатын!
Өлөрсөр-охсуһар өһөхтөөх санаалаах
Өсөһү, хадаары сир ийэ уйбатын.
Содурдуур, быртахтыыр түктэри быһыыны
Итэҕэл иччилээх, илбистээх тылынан
Таннары дьалбыян, күдэннэ көтүтэн
Олохпун сиппийэн мэлитэн иһиэхтин.
Күн сириг үрдүгэр, күлэр күн анныгар,
Күн айы санаалаах, ылбаһай ыраллаах
Кэрэбэ аналлаах, үтүөҕэ бағалаах
Урут да, аны да, баар буола туруохтун.
Үйэттэн-үйэбэ өркөн өй, үрдүк өй
Бар дьону сырдыкка угуйа сирдээтин.
Киһи диэн улуу тыл иһэр уу, көй салгын,
Тахсар күн кэриэтэ үрдүктүк көстүөхтүн.

1995 с., кулун тутар 20 к. Арбын.

НЬУКУЛАЙ

Дозорбор, убайбар
Н.П. Колпашниковка

Сарсыарда эрдэлээн
Мин оһох оттобун,
Тыллары нарылаан
Бу хоһоон айабын.

Баччаға Ньюкулай
Турдаға дии санаан,
Дофорум туһунан
Саныыбын мин анаан.

Ньюкулай барахсан
Дьон-сэргэ киһитэ,
Үлэттэн арахсан
Чункуйан эрдэҕэ.

Сынньанан таалалаан
Сытыабын баҕарбат,
Сынньан диэн этиэҕи
Санаа да буолуммат.

Дьобура-мындыра
Киниэнэ сөбүмэр,
Үлэтэ-былаана
Үгүһэ үлүгэр.

Хайгыыры хаһан да
Сэнээрбэт Ньюкулай
Дьэ, хата, бэйэбин
Хайгыаға Ньюкулай.

Ол курдук Ньюкулай
Судургу, элэккэй,
Сонуна, кэпсээнэ
Быстыбат дэлэгэй.

Ааспыты ахтыһан,
Кэлэри ыраалаан,
Күн өрөөн, хонуктаан
Кэпсэтэ түһүбү

Үлэттэн-түбүктэн
Быыс түгэн булбакка
Ыраахтан Арбынтан
Эбэрдэ ытабын.

Дьоллоох буол, Ньюкулай,
Дьоһун уол, Ньюкулай,
Кырдьыма, Ньюкулай,
Дофорум Ньюкулай.

1996 с. ахсынньы 17 к., Арбын.

ДОБОТТОРБОР

Бүлүү педучилищетыгар бииргэ
үөрэммит үөлээннээхтэрбэр

Уолаттарыам, дохсуннук
Уолан буолан дугуммут
Омун-төлөн саастарбыт
Ситтэрбэккэ куоттулар.

Кыргыттарыам, күлэ-үөрэ
Тырымнаспыт күннэргит,
Сылтан-сылы солбуйан
Наскылдыһан аастылар.

Оччолорго, оҕолоор,
Олус кэрэ этибит,
Ыра санаа, баға санаа
Ыллыгынан хаамарбыт.

Түһэр хаарбыт мунһуулан
Айылбабыт тыллан-кэхтэн,
Олохпутун кээрэтэр,
Кырыабытын элбэтэр.

Олох дьикти быһыһын сабан
Уһун чуумпу сабардыа,

Сүрэх итии сабын быһан
Судургутук түмүктүө.
Абарбыпыт да иһин
Арай бири билэбит -
Үүнэр-кырдьар сааспытын
Төрүүр, төннөр дьылбатын.

Солбуллубат киһи суох,
Солбуйуоҕа оҕобут.
Олох хабыр анала
Оннук эбит буоллаҕа.

Доҕотторуом! Хом түһэн
Төбөбүтүн хонкутан,
Кэлэр-кэлиэн иннинэ,
Кэхтэн-быстан биэримэн.

Доҕотторуом! Хаалбыт кэмчи
Хаарыан кэрэ кэммитин,
Күнү кытта тэннэ сырсан
Хоһулайа сылдыһабын.

1996 с., ахсынньы 13 к., Арбын

ЛЮЦИЯ

*Бииргэ үөрэммит сэмэй табаарыспар
Люся Семеноваҕа*

Сахам сирин кыысчаана
Наһыл сэмэй Люция,
Тийдин дойдум алгыһа,
Ону кытта салгына.
Олордобун холкутук
Уруктаргын бэрийэ,
Сарсын, өйүүн син оннук
Күнүг ааһыа кэрийэ.

Сырдык үөрэх сыдыаайын
Ыччаттаргар тарватан,
Дууһан бары сылааһын
Кинилэргэ инэрэн,
Оҕолоргор истин ийэ
Буолуон чохчы Люция,
Кэскиллэнэр кэлэр үйэ
Кэрэһитэ Люция.

1966 с., ахсынньы 2 к., Искра.

ХААМАН ИҢЭН СЭЛЭҢИЭХ

Оҕо сааһым доҕоругар И.И.Слепцова

Хааман иһэн сэлэһиэх,
Суолу онон кылгатых.
Оҕо сылдьан сырсыбыт
Ыллыкпытын батыһых.
Быста-быста салбанан
Сирдээн истэ син кини.
Нэлэс гынна киэн хонуу
Биһигини уруйдуу.

Ааспыт үйэ туоһута
Оҕо сааспыт биһигэ,
Сайылыкпыт Араҥас
Сылаас тына ил гынна.
Сорох тутуу сууллубут,
Сорохторо умайбыт.
Арай хаалбыт балаҕан
Сэргэтинин сиедтиһэн.

Сиэри-туому тутуһан
Алгыс этэн, аһатан,

Сэһэргэһэ турдубут
Кыырыктыйбыт “уолаттар”.
Өгөх буолан да туран
Олус күндү эбиккин.
Оҕо сааспыт олуга
Олох сорох ыллыга.

2003 с., от ыйын 27 к., Арбын.

ДУУҤАН ИСТИН ИЭЙИТИНЭН

В.В. Кривошапкица - Маайыскайга

Тыыллыматтан тылланан,
Арыылаахтан алгыс ылан,
Көбөкөннө көһөн тийиэн
Көбүөр, күөрчэх астанан,
Тараҕана талы талба
Хонуутугар таалалаан,
Нарын ырыа, истин иэийи
Кынатыгар уйдаран,
Туттарбакка куота көтөр
Тэһии тылы сайыалаан,
Кылахтаһан, кымаахтаһан
Кумааҕыга түһэрэн,
Уһун тыыннаан, нарын тыллаан
Устуруустаан, күөбүллээн
Хоһоон уустук ходуһатын
Хойуу отун охтордун.

Тэбээн, куурдан, сахсыйан
Кыраабыллаан, субуулаан
Бөдөн үтүө бугуулары
Утуу-субуу туруортаан,
Үрдүк сааллаах үтүө сиргэ

Кыдамалаан, үөрбэлээн,
Быстах ардах, уһун өксүөн
Хоппот гына түстээннин,
Уран киһи ордук хоһу
Одуу быһан санарбат
Нарын-намчы ырыа тыллаах
Хоһооннорун эн айдын.

Сүһүөх тэбэр, сүрэх көбөр
Сыламнардаах муус устар,
Барбыт төннөр, өлбүт тиллэр
Эҕэрдэлээх ыам ыйа
Иккиэн холбоон айбыт уолгут
Муус устартан Баһылай
Сырдык күннээх ыам ыйыттан
Сүрэхтэнэн Маайыскай
Көбөкөнүн, күндү дьонун
Хоһоонунан уруйдуур
Тараҕана талба хонуу
Тапталынан күндүлүүр.
Өлүөнэтин ыраас уутун
Күн уотугар күндээрдэр,
Таарыйаҕа Намын сирин
Ырыа гынан ыллатар.

Өрүү манньк үөрэ-дьүөрэ
Үтүө күнү уруйдуу,
Сирэм күөҕү, чуумпу дуолу
Бизэрэкиттэн одуулуу
Дууһан истин иэийитинэн
Айар талаан имэнинэн
Үтүө тылы өйүөлэнэн,
Ыллам тылы ыһыктанан
Үйэлээҕи, уһуну,
Дэннэ көстөр кэрэни
Үксэтиһэ тур, Баһылай,
Мааны киһи Маайыскай.

1995 с., кулун тутар 20 к., Арбын

ХОНООҢОЙ

*Дэгиттэр талааннаах, саастаах табаарыспар
Винокуров Афанасий Афанасьевич - Одохчукка*

Бүгүн манна, бу Намга
Дорвоон тойук довордоох,
Ыллам ырыа аргыстаах,
Үлэ, үөрэх дьарыктаах
Хонооһойбут туһунан
Билэр-билбэт да дьонно
Тугу сатаан туойарбын,
Туох туһунан этэрбин
Холбоон-илбээн таһаарыым,
Эн тускунан мин кэпсиим.
Хоһоон тыллаах Хонооһой,
Олонхоһут Хонооһой,
Ыллыыр-туойар Хонооһой,
Оһуохайдыт Хонооһой,
Хомус тардар Хонооһой,
Тойук буоллун Хонооһой,
Сыты тыллаах Хонооһой,
Талаан бэрдэ Хонооһой.
Үлэ буоллун Хонооһой,
Одох тутар Хонооһой,
Дьиэни тутар Хонооһой,
Ыһырыыга Хонооһой,
Малааһынгга Хонооһой,
Мааны ыалдыт Хонооһой,
Алаас уола Хонооһой,
Барытыгар Хонооһой.
Тоҕо бэрдэй, Хонооһой,
Аһан иһиэх, Хонооһой
Бүтүө суох дии Хонооһой,
Кэбис тохтуох, Хонооһой
Түмүктүөххэ, Хонооһой
Алгыс тылбын, Хонооһой
Анаан эттим, Хонооһой.

Туойа сырыт, Хонооһой,
Тута сырыт, Хонооһой,
Уһун сылга, Хонооһой,
Дьоллоох буолууй, Хонооһой.

1993 с, олунньу 20 к., Арбын.

СОҢОЙУГА БАҢЫЛАЙ

*Василий Михайлович Абрамов - Арбыңца.
Кини биһиэхэ 16 сыл оскуола директорунан үлэлээбитэ.*

Быста-быста салбанар
Баһаам уһун усталаах,
Быччыкылаах, соболоох,
Арыт өрүс балыктаах,
Биэрэгинэн кыйа сырсар
Хатын чаран тулалаах,
Арахпакка чыычаах ыллыыр
Арыы, талах тыалардаах,
Саһарҕаба тупсан көстөр
Сибэккилээх хонуулаах
Олус кэрэ көстүүлээх
Соҕойуга Баһылай
Оргууй аҕай эрдинэр
Күөлүн тула кэрийэр.
Талан-наардаан, сааһылаан
Илимнэрин түһэрэр
Тохтуу түһэн ээр - сэмээр
Хотоһонун кэтэһэр.
Сорох кэмнэ, ардыгар,
Үтээт, балык араарар.
Оччобуна Баһылай

Бүтэй үөрэн мүчүйэр.
Булчут истин үөрүүтүн
Манна билэр Баһылай.
Оргууй абай мас тыытын
Кыты диэки салайар,
Ходуһатын таһыгар
Үүнэн турар аар хатын,
Кини тула күөх чэчир,
Намын оттоох чээл хонуу.
Манна хатын анныгар,
Таптыыр күөлүн үрдүгэр,
Турар кыра от отуу
Күүтэр курдук одуулуу.

Ыксаабакка холкутук
Солуурчадын, чаанныгы
Оллоонугар иилтэлиир.
Үтэхэбэ балык үөлэн
Уотун тула тутуортуур,
Ону-маны саны-саны
Кулуһунун одуулуур.

Күөһэ, чэйэ оргуйан
Үрүн туман устанныыр.
Үтэхэлээх балык буһан
Симэһинэ буруолуур.

Тутан киирбит өйүөгүн
Мөһөөччүгүн бэрийэр.
Албаан-туомнаан отуутун
Сирин-уотун аһатар.
Барбыт хойуу, итии чэй,
Сага буспут миин сыта,
Үөлбүт балык - барыта
Бырааһыннык кэриэтэ.

Сандалыта-хонуута
Олоппоһо - от дулға,
Сэргээн истэр ырыата
Хатын нарын суугуна.

Үчүгэйиэн холку, набыл
Айылбаза сынньанар,
Кыһалзаны умна түһэн
Өттүгэстээн сытан ылар.
Үөһэ үрдүк күөх халлаан
Үрүн күнүн анныгар
Хатын хойуу намылхай
Сэбирдэбин быһыгар
Түһэн аһар үөр чыычаах
Олус кэрэ ырыалаах.
Сайын ахсын Баһылай
Сонгоойуга Баһылай,
Маннык этэ Баһылай,
Холку набыл Баһылай.

1997 с., кулун тутар 22 к., Арбын

УБАЙДАРБАР

*Оҕо сааспыттан биир тэлгэһэгэ үөскээбит,
биир аһы аһаабыт, биир таңаска утуйбут,
эн-мин дэһэн улааппыт, олус хомолтолоохтук,
наһаа соһумардык олохтон эрдэ туораабыт
убайдарым: Павлов Василий Иванович,
Потапов Николай Николаевич
сырдык кэриэстэригэр аныыбын.*

Оҕо сааска оонньообут,
Отоннообут ойуурбут,
Сүүрбүт-көппүт кырдалбыт,
Сибэккилээх хонуубут,
Сылаас тыыннаах, сырдык күннээх
Сайылыкпыт барахсан
Биһигини көһүтэр,
Биһигини күүскэ аһтар.

Туоххаһыйан, чункуйан
Убайдарбын саныыр кэммэр
Манна тийэн кэлэбин,
Долгуйабын, үөрэбин.

Кими эрэ көһүтэн
Күөллүүн, тыалыын иһийэн
Көрсөр миигин өтөбүм.
Нүөйэн ылар сүрөбүм.
Убайдарбын саныы-саныы
Ньяассын окко сытабын,
Долгуранна, чуумпуга
Нухарыйан ылабын.

Нухарыйа сытаммын
Түһээн ыллым быһыылаах,
Кимнээх эрэ аттыбар
Тийэн кэлбит курдуктар.
Киирэн кэллим өтөхпөр
Сайылыгым дьизитигэр.
Тула көрдүм сирийэ
Сынаһаны кэрийэ.
Арай хаалбыт көнтөстөөх
Тэһии, сүүрүк мас аппыт,
Талах мастан чочуйбут
Адаар муостаах оҕуспут.
Көрө түстүм эмискэ,
Уна диэки оронно
Баһылайдыын Ньюкулай
Миигин кытта бу бааллар.

Кэккэлэхэн олорон
Хаадылаһар курдуктар,
Көрүдьүөһү, көрдөөбү
Күлэ-үөрэ кэпсиллэр.
Отон көрдүү сылдыаммын
Мунан хаалпын күлэллэр.
Сайыһарбын, ытыырбын
Элэк-хаады гыналлар.

Санарбакка ньимийэн
Кинилэри истэбин,
Өйдүү-саныы сылдыаары
Араарбакка көрөбүн.

Олох дьинэ буолбатабын
Этим-хаанын сэрэйэр,
Түһүү сытан даһаны
Сүрэх ону билинэр.

Убайдарым турдулар
Оргууй хаамсан кэллилэр,
Төбөбүттэн намыннык
Имэрийэн ыллылар.
Өөр да өр кууһан туран
Бигээбиттии көрөллөр
Арахсыахпыт дии санаан
Оргууй үөһэ тыыналлар.

Тугу эрэ этээри
Имнэнсигэн ыллылар,
Кэбис таайдын дэһэннэр
Санарбакка турдулар.
Тулуйбакка хараастан
Харахпыттан уу тахсар.
Ити курдук иэс баайан
Сэмээр тахсан бардылар.
Оргууй хаамса турдулар
Сиэттигэрдии майгыннаах.
Туран хааллым мин муннаах
Санньыар санаа аргыстаах.
Уһугуннум чуумпутук,
Иһирэхтик, истинник.
Убайдарбын көрбүт курдук
Чэпчээн кэллим олустук.

Онтон эмиз хараастан
Көбүс түһэн ылабын,
Аны кэлэн дьэ хаһан
Кинилэри көрөбүн.

Күлүөх-үөрдүөх диир курдук
Күнүм мизэхэ мичээрдиир.
Ыллыах-туойуох диир курдук
Күөрэгэйим дьурулуур.
Санньыйыма диир курдук
Сайылыгым салгына,
Уоскуйуохха диир курдук
Күөлүм дьирбил долгуна.
Көймөстүбүт санаабын
Кэбис, манна хаалларыым,
Ытаан-соноон, айманан
Кинилэри аймаамыым.
Хата хайдах гынаммын
Истин дьонум кэс тылын
Сааһылааммын, наардааммын
Эниэхэвэ тиэрдэбин.
Майгыларын билэр буолан
Чахчы маннык буолуо диэн
Убайдарым этиэхтээх
Кэриэстэрэ дии санаан
Кинилэртэн кэлбит курдук,
Кинилэртэн илдьит курдук
Кэриэс эппит тылларын
Хоһоон нөнгүө тиэрдэбин.
«Истин билэ аймахтар,
Ыраах-чугас доҕоттор,
Өрүү өйдүү сылдыаргыт,
Ахтан-санаан ааһаргыт
Куобах суорҕан кэриэтэ
Сылааһынан угуттуур.
Мөнөн-этэн, ыксатан
Кыһарыйан, кынчытатаан
Хомоппотох буоламмыт
Истин сылаас тылынан
Уостан-уоска тийдэхпит,
Кэрэ кэпсээн буоллахпыт.
Оҕолорбут, сиэннэрбит,

Аймах-билэ дьоннорбут
Махталбытын кытары
Манныктары этэбит.
Аһы кэмнээх-кэрдиилээх
Мүлүрүйэн ааһыахтаах.
Тыыннаах хаалбыт салгыахтаах,
Олоруохтаах, айыахтаах.
Былаҕайтан куотанньит,
Оһоллортон ордонһут
Бары кэскил тэрининг,
Бары олох олорун», -
Дэһэр курдук этилэр
Ибирдэһэр ол уостар.
Этэн иһэн эппэтэх
Этэр кэриэс тылгытын
Толордоҕум дии санаан
Эттиин-хааннын чэпчээтим,
Өйдүүн кытта сырдаатым.
Күлэ-үөрэ сылдыаммыт
Тэннэ кырдыах буоларбыт.
Сарыннартан өйөһөн
Олоруохпут дэһэрбит.
Убайдарыам! Ааспыт кэм
Төһнүбэтин билэбит.
Көрдөһөбүн! Нуурал түүн
Түүлбэр көстө түһэннит,
Куранхарбыт дууһабын
Саатар онон үөрдэннит,
Наһылыччы астыктык
Сэһэргэһэн аастаргыт.

1992 с., кулун тутар 17 к. Арбын.

АЛБААТАҢЫМ БУОЛЛУН АНААН

Айар куттаах, ырыа-тойук аргыстаах дозорбор
Андрей Терентьевич Замятица.

Айар кутун арыаллаһан,
Туойар кутун добордоһон
Иэйэр имэн кыттыгастан.

Ойор күннээх орто дойдун
Дьоһун-мааны дьонун туойан
Этэр тылын илбистэннин.

Сахам сирин сарсыннытын
Саргыларын ыллаан-туойан
Тохтор тойук дуораһыйдын.
Төлкөн түспүт төрүт буоргун
Энсиэлигин хоһуйаннын
Ыллам ырыа долларуйдун.

Этэр тылын иччилэнэн
Дүгүр нүһэр тыаһа буолан
Дорвоонноһон бара турдун.
Саһа тыллар чэгиэн күөхтэн
Кылыһахтаах, хомус тыллаах
Ырыаларын элбээн истин.

Үүнэр-сайдар үтүө түстээх
Бастыһа мааны Намын дьонун
Биһирэмнээн туойа сырыт.
Хоодуот-хоһуун хорсун дьоммут
Өлбөт-сүппэт өркөн өйүн
Үөһэ тутан өрө көтүт.

Айар талаан дьалыннынан
Ырыа-тойук аргыстанан
Аналгынан олоҥ диэммин
Албаатаҕым буоллун анаан

2008 с., олунньу 18 к., Нам с.

ЭДЭР СААС ЭРГИЙДЭР

С.И.Б-за

Көнүлэ суох таптал ханыыта аатыран,
Өй-санаа мөккүөрүн бэйэбэр үөскэтэн
Ис санаам изиитин кулута буоламмын,
Үс кутум ымыытын арчылыы сатааммын
Дьылбанан түстэммит олохпун аныахпын
Кырдыга, доҕочуок, туох диэххин билбэппин.

Умнуллан хаалбатах уйаҕас тапталым,
Ырыаҕа ылланар ньургунун буоланнын
Эн кэрэ мөссүөҥүнүн сүрэхпэр саһыаран,
Сырдыһа дьон ааттаан ураннык мин таптаан
Номоһон бэйэҕин долгуһа көһүтэн,
Түүн-күнүс эйиигин ахтылһан оностон
Оһонньор аатыран, олохпун бүтэрэн
Ол онон дуоһуйан уоскуйуох бэйэм дуу?

Дьылбабыт барахсан! Оо, оннук буолбатын!
Эдэр саас биһиэхэ иккистээн эргийдин.
Ааспыт кэм үтүөкөн чабылхай күннэрэ
Кулуһун уотунуу күлүмнүү сыдыайдын.
Күөрэгэй дьолбутун уруйдуу хоһуйдун,
Сырдык күн мэлдьитин мичээрдии көрүстүн.
Сүрэхпит суоһунан оттубут кутаабыт
Ханнык да түгэннэ умуллан хаалбатын.

2008 с., олунньу 2 к., Нам

УРУЙДАНА ТУРДУННАР!

Ыалдьыт мустар, аймах түмсэр
Дьоһун мааны күнүгэр,

Сырдык санаа, сылаас сыһыан
Арчыланар кэмигэр.

Хос ырыата.
Анал ааттаах, ытык күннээх
Эбэрдэлээх, алгыстаах
Үбүлүөйдэр дьону үөрдэ
Уруйдана турдуннар!

Үөрүү-көтүү, өрө күүрүү
Алгыс манна этиллэр,
Санаа хоту салгын сайан
Кэлэр кэскил түстэнэр.

Хос ырыата.

Дьону үөрдэр, дьонтон үөрэр
Дьоллоох түгэн анала,
Үөрбүт дьону үөрэ көрөр
Дьылба дьонун бэлэбэ.

Хос ырыата.

2008 с., балабан ыйын 24 к., Нам сэл.

АЛГЫС ТЫЛБЫН АНЫЫБЫН

*Редакцияга үөрэ-көтө көрсөр, эн-мин дээр
дьоннорбор Г.К. Эверстовка, И.И. Ивановка уонна
В.Н. Рыкуновага. Хас кэлэр Саңа дьыл дьолу-соргуну
тосхойдун, элбэх ситиһиилэри агаллын.*

Сурук-бичик дьонун дьийэтэ
Дьону тардар, ынгарар,

Сүргэм кэлэр үтүө дьийэбит
Миигин эмиэ угуйар.

Киргизэлэйим тугуй диирдии
Көһүппүттүү одуулуур,
Бизэрэ сэмээр мүчүк гынар,
Элэгэнтэй сэхэргиир.

Итии чэйдээх сылаас хоско
Дэлэй кэпсээн тэнийэр,
Кылгас кэмнэ элбэх сонун
Эгэлгэтэ тиһиллэр.

«Хайа, добоор, тыаба олох
Хайдах хааман иһэрий?
Дьонун-сэргэн төһө бэркэ
Үлэлирий-хамсыырий?

Доруобуйан төһө бэрдий?
Тугу гынан эрэбин?

Саатар тыыннаах эбит дэтэн
Суруйуоххун», - дэһэбит.

Сурук-бичик, хоһоон тыла
Кэлэр-кэлбэт кэмнэрдээх,
Киһи күннээх, балык ыамнаах
Ону хайдах гыныамый?

Электэһэн, күлэн-үөрэн
Эйэргэһэн, эллэһэн
Күүспэр-күүһү сабар кыымы
Мантан ылар эбиппин.

Үтүө-мааны кэрэ дьоммор
Эбэрдэбин ытабын.
Ону кытта холбуу тутан
Алгыс тылбын аныыбын.

Хатан, тымныы, итии, куйаас
Чэбдик тына илгийдин,
Нарын, намыын Намым сирэ
Арчылаатын мэлдьитин.

2008 с., ахсынны 30 к., Нам сэл.

КИИИ - САНАА КУЛУТА

Этим-хааным илдьирийэн
Дууһам мэлдьи туоххаһыйан
Тугум миэхэ тийбэккэ,
Саньыр санаам сиппэккэ
Ханна-ханна талаһар
Тоҕо наһаа буккуллар.

Сыта-тура сыаналаан,
Санааларбын сааһылаан
Бу кэлэн ааһар үйэм
Тугу миэхэ биэрдэ диэн
Хоруй көрдөөн, ыйытан
Токкоолоһор буоллахха,
Тугу булан этэбин
Туох туһунан ахтабын.

Этиэм этэ арай мин
Кэргэн ылан дьоллонон
Олох тугу биэрбитин,
Дьылзам анаан айбытын,
Оҕо-уруу төрөтөн,
Элбэх кэрэ сиэннэнэн
Аҕаа дэтэр ааппын ситэн,
Эһээ дэтэр дьолун билэн,
Тымыр сыдыаан уһатан,
Удьуор тыынын уһатан
Сиргэ түспүт сэрибиэй,
Окко түспүт оноһуу,
Олуктарын ааҕа ситэн,
Төһнөр суолбар да туран,
Дьоллоох аҕа аатыран,
Дьолһун эһэ да дэтэн
Барар кэммэр барыабым,
Төһнөр кэммэр төһнүөбүм.
Эгэлгэлээн эттэххэ
Эбэн этэн истэххэ

Орто дойду олоҕор
Омоох суолбун хаалларан,
Онон олус дьоллонон
Дуоһуйабын, үөрэбин.
Үлэттэн да үөрүүнү,
Сорох кэмнэ сэмэни,
Үөһэ да тахсыыны,
Аллараа да түһүүнү
Барыларын биллэбим,
Олох суолун аахтабым.
Сааһым уһаан дьоллоохпун
Мөлтөх кэммэр муннаахпын -
Аакка-суолга тиксээри,
Бэрип дэнэн биллээри,
Чыыһна-хаанна талаһан
Сирэй көрбөх буолбакка,
Дьону уган биэрбэккэ,
Бэйэм хайдах баарбынан
Талан ылар суолбунан
Тигэх күммэр да диэри
Туораабакка тийиэм дии.

Ол эрэн тоҕо эрэ
Тугум эрэ итэбэс,
Тутан турар ыаҕайам
Тоҕо мэлдьи быһаҕас
Туолан биэрбэт истээбий?
Куруук ылар истээбий?

Эти-хааны илдьи сынньар,
Искэр-таскар ингэн сылдыар
Иэйиин киирэн иирдэр эбит,
Ыары буолан муннуур эбит.
Киии - санаа кулута,
Санаа - дууһа ыарыыта.
Онтон төлө көттөххө,
Чэпчээн үөһэ тыыннахха

Оччобуна эрэ нус-хас
Олоруохха сөп эбит.

2009 с., от ыйын 28 к., Арбын.

КҮҮС-КӨМӨ БУОЛУОХТУН!

М.Н.Жирковка

Сүһүөбүн уйарын
Сүгэхэр гыныма.
Кырыйдым диэн санаан
Кыайтарар буолума.

Өтгүккэр харалаах,
Илиигэр тутуурдаах,
Мэлдьитин биэрэрдээх,
Биһирэм санаалаах,
Өлгөм тыл өйүөлээх,
Ыллам тыл ыһыктаах,
Кэпсээннээх-сэһэннээх,
Ырыалаах-тойуктаах,
Үс кутун кыттыспыт
Имэҥнээх иэһиилээх,
Этигэн хомустуу
Кылыһах дорҕоонноох,
Алаас сир оҕото,
Айылба доҕоро
Сүһүөххэр уйдаран
Эрчимнэр тэптэрэн
Аллаах ат айанын
Быспатын кэриэтэ.
Атара сиэлиинэн
Хонуккар тиэтэйэн

Хоннохтоох собустук
Хомуйан-сааһылаан
Айымньын таҕыстын,
Кинигэн элбээтин,
Кырдыаҕас атаспыт,
Макар диэн бэйиэппит.

Эн миигин албаабыт
Үтүөкэн тыллардаах
Алгыскын ылынан,
Олус диэн махтанан
Хардатын мин эмиэ
Алгыспын аныбын.

Энсиэлин хочото
Эйбэс буолуохтун!
Үлэһит бар дьонун
Уруйдуу туруохтун!

Уустуктаан-ураннаан
Олоҕу хоһуйар,
Хомоҕой тыллардаах
Хоһоонун хойуннун.

Кэрэни кэрэхсиир,
Элбэҕи сэхэргиир
Эриэккэс иэһиилэр
Эйэргии киирдиннэр.

Бу эппит тылларым
Эйиэхэ тийдиннэр,
Кыратык да буоллар
Күүс-көмө буоллуннар.

2009 с., атырдыах ыйын 12 к., Кириэстээх

УОСКУЙАР БУОЛУМУОХ

*Үлэгэ-хамнаска элбэхтик бииргэ алтыспыт
үөлээниээхпэр А.Г. Кэбээкэпкэ*

Иитиэхтээн сылдыбыт

Санаабын сааһылаан

Атаспар эйиэхэ

Алгыспын аныбын.

Сэһэнин-сэппэнин

Дэлэгэй буолуохтун,

Кэпсээнин-хоһоонун

Кэмэ суох тахсыахтын.

Мутукчан сытынан

Ис куккун ириэрэн,

Айылбан далбарын

Бэйэбэр инэрэн

Этэннэ сырыт дуу,

Өндөрөй атаһым,

Ыалдыма-сүтүмэ,

Кэбээкэп доборум.

Олох киэн аартыгын,

Омоох да суолларын,

Синньигэс ыллыгын,

Сэкитин, дулбатын,

Бадараан маардарын,

Тумара толоонун,

Киэн сырдык алааһын,

Баай хара тыаларын.

Иэйиилээх тылынан

Уруйдуу туойаммыт

Ийэ сир арчытын

Көбүччү ыламмыт,

Айылба алгыһын

Сороҕо буоламмыт,

Оҕо-саас ып-ыраас

Ыралаах санаатын

Ат гынан миинээри

Овуурдуу сатааммыт,

Сороҕор тутаммыт,

Сороҕор сыһаммыт

Кырдьар саас кырымах

Кылааннаах кытылын

Кытытытын кэрийэ

Кырыяа хаамтыбыт,

Ол эрэн, сэгэриэм,

Сэнэнэр буолумуох,

Кырдьар саас кэллэ диэн

Сууланан кээһимиэх.

Хаалбыт кэм төһөтүн

Кээмэйдии сатаамаах,

Кэннигэ хаалларар

Кэрэни хоһуйуох.

Кыратык да буоллар

Ол онтон дуоһуйуох.

Барытын ситтим диэн

Уоскуйар буолумуох.

Дьылба хаан аналын

Дьоһуннук көрсүһүөх,

Оҕобут, сиэннэрбит

Дьоллорун түстэһиэх.

2009 с., атырдыах ыйын 26 к. Нам.

БАҔАРАБЫН

Баҕарабын бу сиргэ

Таптал, олох баар буолуон,

Ийэм-аҕам мичээрэ

Өссө тупсан киэркэйиэн.

Баџарабын уол оџо
Чэгийн-чэбдик буолуоџун,
Сүгэ тутан, мас суоран
Дьиэтин-уотун туттуоџун.

Баџарабын кыыс оџо
Мэлдьи кэрэ буолуоџун,
Ийэ буолар аналын
Кэргэн тахсан булуоџун.

Баџарабын ыал аайы
Оџо элбии туруоџун,
Күлэ-үөрэ, мэниктии
Тоһугуруу сүүрүөџүн.

Баџарабын Ийэ сир
Сэри диэни умнуоџун,
Өлүү-сүтүү бар дьону
Олох тумнан ааһыаџын.

1996 с., тохсунньу 11 к. Арбын.

БАЃАРАБЫН

Арай кыыска эдэр уол
Тапталын этиэхтин,
Сүрэџэр тийэр суол
Киниэхэ сирдиэхтин.

Кыысчаан, уолу хомотон
Тэйэ хааман куотума,
Төбөџүн үөһэ туттан
Аахайбатах буолума.

Истэн ааһый кыл түгэн
Истин ийии тылларын,
Тапталын күлүү гынан
Быһыма сүрэх кылын.

Уолан кэлтэй тапталын
Сөбүлээбэт кындыа кыыс.
Ыараханан да иһин
Хомоппокко кыһалын.

Өйдүө ону ол уолан
Дьылџа туспа буолбутун -
Атын сүрэх аналын
Дьолун сыһа талбытын.

Баџарабын маннык кэм
Хаһан да буолуо суоџун,
Баџарабын эдэр дьон
Дьоһун дьолу булуоџун.

1965 с., олунньу 3 к.

ЧӨНӨЧӨХ ДА АРААСТААХ

Дэҕиттэр талааннаах Иван Афанасьевич Бубякиңца

Чөнөчөх да араастаах
Эмэхтээх, чиргэллээх,
Сороџо бэрт кылгас
Кэбирэх үйэлээх,
Сороџо үйэни
Унуордуур аналлаах.
Киһиэхэ сыһыаран
Сыаналаан эттэххэ,
Санааны сааһылаан
Сымайдыыр буоллахха,
Олох киэн уораанын
Хорсуннук туораабыт,
Эрэйи-буруйу
Эрдээхтик тулуйбут,
Өлүүнү-сүтүүнү

Элбэхтик көрсүбүт,
Аһыны-абаны
Аһара сатаабыт,
Олоххо дьулуурдаах,
Олус диэн тулуурдаах,
Уол оҕо ааттааҕа,
Кыыс оҕо кыахтааҕа
Өбүгэ утумун
Уһатар ыйаахтаах,
Сокуонна баппатах
Уураахха киирбэтэх
Дьылванан анаммыт
Төлкөтүн түстүөхтээх,
Аҕатын олобун
Хайаан да салгыахтаах,
Ийэтин кэрэтин
Ситэрэн биэриэхтээх.
Ол оннук киһини
Чөнөчөх дэһэбит,
Кырдыга даҕаны
Киниэхэ тэнниибит.
Ол иһин эйиэхэ,
Чөнөчөх Уйбаанна,
Кырдыан да бараннын
Кылыһа сырыт диэн,
Сааһыран да баран
Сахалы ис куттаах,
Сайаҕас саңалаах,
Ичигэс изйиилээх,
Дууһаны долгутар,
Санааны манньытар
Дорвоонноох тойугун
Доллоччу дуорайдын,
Дьырылас ырыалаах
Туллуккун көтүттүн.
Сэһэнин, кэпсээнин,

Ис киирбэх хоһоонун
Кинигэ долбуурун
Киэргэлэ буолуохтун,
Кэнэбэс даҕаны
Аабылла туруохтун.
Сүүскүн да аһаран
Сүһүөххэр тэптэрэн,
Кынаккар уйдаран
Сүүрэ сырыт диэн,
Тэн саастаах көлүөнэн,
Эдэркээн ыччатын
Алгыспыт буолуохтун,
Арчылыы сылдыахтын.
Удьуоргун уһаппыт,
Утумнун уһаппыт
Үтүөкэн киһиэхэ
Эйиэхэ - Уйбаанна,
Өбүгэн аатыттан
Махталын кытыаран,
Истин тыл кэрэтин
Бар дьонун этиэхтин.

2009 с., ахсынньы 14 к. Хатырык.

ЭДЭР СААНЫМ КЭРЧИКТЭРЭ

САХАМ СИРЭ ТУБУСТА

Дьонум-сэргэм
Олох тупсан
Ааттаахтардын алтыста.
Күн-түүн сайдан
Олук уксан
Аан дойдуга табыста.
Ийэ дойдум
Модун күүһэр
Сахам сирэ холбосто.
Үлэ-үөрэх
Аргыс буола
Айан суолун сырдатта.
Сирим-дойдум
Сайдан-ситэн
Сахам сирэ тубуста.

1985 с., олунньу 7 к. Арбын
1961 с., кулун тутар 7 к. Хатырык.

БИҢИГИ ҮРДҮКТҮК ҮҮННҮБҮТ

Биһиги үрдүктүк үүннүбүт,
Кый ыраах халлаанна көттүбүт.
Бэл диэтэр космос куйаарын
Ким хайа иннинэ астыбыт.

Биллибэт-көстүбэт дыктини
Биһири барытын биллибит.
Бар дьонно туһаны аҕалар
Сананы, кэрэни айдыбыт.

Айылҕа арааһа арыллар
Биһиэхэ - эйэлээх дьоннорго,
Наука түргэнник тарбанар
Күн көрбүт чэлгийбит дойдуга.

1961 с., кулун тутар 19 к. Хатырык
1985 с., тохсунньу 7 к. Арбын.

БАҔА САНААМ

Хаһан туолуой
Баҕа санаам?
Хаһан кэлиэй
Кэрэ кэмим?

Өйүм-санаам
Өрө күүрэн
Олук уган
Көмө буоллун.

Туйуом кэлэр
Кэрэ кэми,
Күлэр-үөрэр
Сырдык күнү.

Туйуом булгаах
Хара тыабын,
Дэлэй астаах
Онор сирбин.

Туйуом сайдар
Сахам сирин,
Дьолу айар
Герой дьоммун.

1961 с. Хатырык
1985 с., Арбын.

МАННЫК БААР БУОЛААЧЧЫ

Уруокка бутуллуу,
Букатын буккуллуу,
Куттана олоруу
Маннык баар буолааччы.
Дьэ миигин көрбөтөр,
Атыны ыйыттар,
Билбэппин көтүттэр.
Билэрбэр ынгырдар.
Бастакы күннэргэ
Аһаран иһиэххэ.
Ыксаллаах кэмнэргэ
Дьэ түһэн биэриэххэ.

Күннэтэ үөрэппэт
Көгүтэр, аһарар
Бизтэккэ тахсыга
Мэһэйэ улаатар.

1961 с., муус устар 7 к. Хатырык.
1985 с., тохсунньу 7 к. Арбын.

БЫЯН ТӨРДҮН СОМСОБУТ

Саха дьонун үгэһэ
Ыһыах кэлэн ааһыыта,
Маһым-отум силиһэ
Сиргэ ситэн кириитэ.
Турар-турбат барыта
Ходуһаҕа-хонууга
Кыраабыллаах, хотуурдаах
Ханыылаһан киирдибит.
Хоһуун дьоннор мустабыт
Алаас, сыһыны күөх отун
Үөрэ-көтө охсобут,
Быйан төрдүн сомсобут.
Тэлиилэрбит өлгөм үүт,
Субууларбыт сөн сүөгэй,
Кэбиһиибит хаһаас арыы,
Күрүөлэрбит манхаһай?.

1961 с., от ыйын 26 к. Арбын
1985 с., тохсунньу 8 к. Арбын

ЭДЭР СААС

Эдэр саас, эдэр саас,
Эрэлбит эйиэхэ.

Кэлэн аас, кэлэн аас
Кэхтибэт күрэххэ.

Эдэр саас. эдэр саас
Күн курдук сып сылаас
Сандаарар сарыаллар,
Ыгырар сабахтар.

Эдэр саас, эдэр саас
Дьол, таптал биһигэ
Тон буору тобулар
Ньургунун кэриэтэ.

Эдэр саас, эдэр саас
Хааман ис дьулуйа
Кэлэн аас, кэлэн аас
Кэрэбэ угуйа.

1966 с., ахсынньы 15 к. Искра.

КОМСОМОЛ

Баарабай комсомол, инники кэккэбэ
Бастааччы-сирдээччи буолбутун.
Ыстааллы хатаран, буһаран-ситэрэн
Ыччаты кэккэбэр түммүтүн.

Эйэлээх олохпут уйгутун онорсон
Эрчимнээх хардыынан хаамабын.
Эгэлгэ сир баайын хостоһон, уһаарсан
Элбэх да кэрэни айсабын.
Күндэлэс куораттар суһаллык, түргэнник

Күннэри-түүннэри үүнэллэр.
Көбөрдөр садтарын нарыннык-намыыннык
Күөгэйэ нусхайа хамсыыллар.

Көрөбүн эйиэхэ күн ыраас халлаантан
Күлүмнэс сырдыгын куппутун.
Көмүс, уус-уран талааннаах тарбахтан
Күөх кырыс силиһи туппутун.

Комсомол, эн буоллун, иитээччи, сирдээччи
Кэрэбэ угуйан ильдээччи,
Күүрээннээх үлэбэ күүс-күдэх угааччы,
Көмүллээх өрүскэ холбооччу.

Эдэр коммунист. - 1960-1961 тахсыбыта

ҮЙЭЛЭРГЭ УГУЙУН!

*Эдэр сааһым кэрчик кэмэ ааспыт
Бүлүүм кырдыгас педучилищетыгар*

Өйдүөх сэгээр, Бүлүү куорат
Күөрэгэйдээх кырдалын,
Сырдык санаа кымын сахпыт
Устудьуоннуур кэммитин.

Хос ырыата.
Үчүгэйиэн, күлэн-үөрэн
Ахтан көрсөр күндүтүн!
Эдэр сааспыт кэрчик кэммин
Өйдөөн аһар кэрэтиэн!

Колледж буолбут күндү дьиэбит
Биһиктэммит уйабыт

Ыраах суолга алгы хаалбыт
Кынатттаабыт кыһабыт.

Хос ырыата.

Үөрэх-билии, ыра санаа
Ыллыгынан дайарбыт,
Таптал, үөрүү дьолун билэн
Сибэккилээх хаамсарбыт.

Хос ырыата.

Кырдыбакка өрүү маннык
Туругурдун! Тубустун!
Сахам сириҥ ыччат дьонун
Үйэлэргэ угуйдун!

Хос ырыата.

2007 с., муус устар 28 к. Арбын.

ЫТЫК БҮЛҮҮ, ЭБЭРДЭ

*18-с Манчаары аатынан уонна Бүлүү куорат
75 сааһыгар*

Нөрүөн-нөргүй буолуохтун,
Бүлүү эбэм кытыла,
Санаа курдук сайаҕас
Сылаас тыыннаах салгына.
Хос ырыата.

Кымыстаах чороонун
Күөрэччи көтөбөн,

Өрөгөй ырыатын
Үрдүктүк көтүтэн
Көр, Бүлүү, бу Бүлүү
Бар дьонун көрсүһэр.

Улуус, куорат аайыттан
Ыалдыт дьонун аатыттан
Ытык Бүлүүм куората
Эбэрдэтэ тут эрэ.

Хос ырыата.

Кымыстаах чороонун
Күөрэччи көтөбөн
Алгыстаах тылынан
Дьол-соргу көрдөһөн
Көр, Бүлүү, бу Бүлүү
Бар дьонун айхаллыыр.

Ааттаахтардыын алтыһар,
Бэрди кытта билсирээр,
Аакка суолга тиксирээр
Хаарыан кэммит дьэ кэллэ.

Хос ырыата.

Кымыстаах чороонун
Күөрэччи көтөбөн,
Кыайбыты-хоппуту
Аар-саарга аатырдан
Көр, Бүлүү, бу Бүлүү
Бар дьонун уруйдуур.

2009 с., ыам ыйын 17 к. Арбын - Кириэстээх.

ҮТҮӨКЭН ДА ДОЙДУ - БУ БҮЛҮҮ

Күн уотун күлүмүн оонньотон
Дьэргэлгэн дьиримин түһэрэн
Бу Бүлүү эйиэхэ, биһиэхэ
Эйэвэс мичээрин бэлэхтиир.

Кэрэ дии ньургуһун тахсара
Тулабар сибэкки тыллара
Сырдыгы-кэрэни ыралыы
Кытылгар эдэр саас хаамара.

Өн буордаах хочоҕор, алааскар
Бар дьонун тапталын хоһуйар
Күн ахсын киэркэйэр олоххор
Сайдыы киэн аартыга арыллар.

Өн буордаах хочоҕун, алааскын
Сыа Бүлүү диэн таптаан эппиттэр.
Бүтэйгин, чуумпугун, холкугун
Үтүөкэн да дойду диэбиттэр.

Ким манна төрөөбүт киэн тутта
Тахсар күн сүһүмүн көрүстүн!
Үйэттэн-үйэбэ киниэхэ
Сүрэбин сылааһын анаатын!

Хос ырыата.

Бэс мастаах, чагдалаах
Ыллыыр ырыа кумахтаах
Үүнэр-сайдар кэскиллээх
Үтүө да дойду бу Бүлүү.

2009 с., бэс ыйын 4 к. Арбын.

АЙЫЛБА АБЫЛАНҔА

ЧИ - ЧИ - ЧИИ

Чи-чи-чи сааскы түүн күөх тынанан
Чи-чи-чи ырыалар дайаллар,
Чи-чи-чи кыракый кынаттар
Чи-чи-чи чыычаахтар көтөллөр.

Чи-чи-чи-Чи-чи-чи дэһэннэр
Чи-чи-чи сэхэргээн эрэллэр,
Чи-чи-чи тулабар кэллилэр,
Чи-чи-чи лабааҕа түстүлэр.

Чи-чи-чи биир кэргэн буоланнар
Чи-чи-чи иллээхтик ооньбуулар,
Чи-чи-чи сипсигэн бардылар,
Чи-чи-чи бу миигин күлэллэр.

Чи-чи-чи хорсунун көрдөрөн
Чи-чи-чи туоталлан олорто,
Чи-чи-чи эн, чыычый киһийдэх,
Чи-чи-чи тут, диирдии өргөйдө.

Чи-чи-чи ээ, кэбис диэбиппэр
Чи-чи-чи кыыһыран сапсынна,
Чи-чи-чи хаадбылаан хаампыппар
Чи-чи-чи миигиттэн күрэннэ.

Чи-чи-чи чуубургуу дайдылар
Чи-чи-чи чучураан көтөрдөр,
Чи-чи-чи ол иһин кэрийэр
Чи-чи-чи сэрэнин дэстилэр.

Чи-чи-чии этиэхтэн түргэнник
Чи-чи-чии элэкис көттүлэр,
Чи-чи-чии чуубургуур саналар
Чи-чи-чии эмискэ сүттүлэр.

Чи-чи-чии-Чи-чи-чии соботох
Чи-чи-чии мин хаалым киэн тыабар,
Чи-чи-чии угуттуур изйиилэр
Чи-чи-чии дууһабар сайдылар.

Чи-чи-чии эрэнэн этэбин
Чи-чи-чии улуу түүн диэммин мин,
Чи-чи-чии үөр чыычаах көрүнэн
Чи-чи-чии дуоһуйдун бар дьонум.

Чи-чи-чии чыычаахтан үөрэрбин,
Чи-чи-чии сэнээрэн сэргиирбин,
Чи-чи-чии тыллары холбуурбун
Чи-чи-чии күлүмэ кэпсиирбин.

1966 с., ахсынны 19 к. Искра.

ЭБЭРДЭ ЭЙИЭХЭ, ТУРУЙА

Валерий Ноевты

Былырыын бу мантан барарга
Хараастан, харахпыт ууланан,
Арахсы тылларын эпиппит,
Күннүктээн элиэтии көппүпүт.

Оо, онтон бу бүгүн эргиллэн
Сырдаабыт маарбытын буллубут.
Дорообо, Кэрэ саас! Күөх сайын!
Төрөөбүт-үөскээбит дойдубут.

Курулук-кырылык санарсан
Көрсүһүү үөрүүтүн кэпсиибит,
Үөскээри-ууһаары тэринэн
Маарбытын кырыа көттүбүт.

Төрөөбүт дойдуга тапталын
Туруйа сэргэхтик сэхэргиир,
Ол эрэн сэрэнэн-сэрбэнэн
Тулатын кэрийэ одуулуур.

Эбэрдэ эйиэхэ туруйа!
Кэрэ саас, чэбдик саас илдьитэ,
Оҕо саас, эдэр саас, кырдыар саас
Мэлдьитин күүтүүлээх ыалдыта.

2001 с., муус устар 10 к. Арбын.

ЭТИННЭЭХ АРДАХ

Сир ийэ эйгэтин
Былыттар саптылар,
Килбиэн күн кэрэтин
Күлүктүү дайдылар.

Киэн сыһы симэбин,
Күөх ойуур киэргэлин
Дохсун тыал эрийдэ,
Күөл уутун кэрийдэ.

Былыты быһынан
Быһыта кымныылаан
Чабылбан сандаарда,
Күн сирэ күндээрдэ.

Лүгкүнүү-лингинии
Этингэр сүүрдүлэр,

Өрүтэ эскирии
Таммахтар түстүлэр.
Туох бары лүнкүрдэ,
Күн кытта мэлийдэ,
Үөр чыычаах иһийдэ,
Талахха кирийдэ.
Лүһүгүр-лиһигир
Этингнэр сүүрдүлэр,
Бытанан-тарванан
Былыттар сүттүлэр.
Киэн дуолу одуулуу
Күн уота оонньоото,
Сылаастан буруолуу
Сиик-туман тарбаата.

1985 с., тохсунньу 7 к. Арбын

СААС КЭРЭ ЫРЫАТА

Саас кэрэ ырыата
Сүрэфи манньытар,
Сылааһа, намыына
Сүһүөбү ууларар.
Тырымыр-күлүмүр
Күн бэрдэ күлбэхтиир,
Кэрэни ыралыы
Эдэр саас күүлэйдиир.
Оннообор обонньор
Си-дүгээр сылдыбат,
Оттоору-мастаары
Оллоонноон олобот.
Сааһырбыт да киһи
Көбүйэн мүчүннүүр,

Этиэхтэн эриэккэс
Күннэрэ үүннүлэр.
Уос-уоска сыстыһар,
Өй-санаа кыттыһар
Ичигэс, үчүгэй
Иэйиилэр көптүлэр.

1993 с., олунньу 25 к. Арбын.

ТУҢУГАР БИИР ТУСПА ИЭЙИЛЭЭХ

Сааскы күн ньургуйа сырдыыта,
Түүннү кэм арыллан ааһыыта,
Сардана утабын ыспахтыыр,
Үөр чыычаах уһуктан дьырылыыр.
Үрэххэ тахсыбыт үөр балык
Уу кырсын долгута айанныыр,
Күлүгүн көрүнэр аар хатын
Долгунна бигэнэн нусханныыр.
Хоммут хаас саната хонкунуур,
Туруйа кыланан ылбахтыыр,
Сэрэхтээх көбөн кус маатыргыыр,
Хам-хаадьаа доруоп саа кибиргиир.
Ким эрэ бултуйан дьоллонор,
Ким эрэ мэлийэн хомойор
Бу дьикти кэрэ кэм күүс угар,
Үтүөбэ-кэрэбэ угуйар.
Тымныылаах-итиилээх киэн дурда
Туһугар биир туспа иэйиилээх,
Табыллар, мэлитэр да булда
Дэлэгэй быстыбат сэнэннээх.
Туругур! Дьоллоох кэм илдьитэ -
Сэнэннээх-сэппэннээх от дурда,

Дьыбардаах, чэлгиэннээх сарсыарда
Дууһаны угуттуур сардана.

1985 с., тохсунньу 21 к. Арбын.

КҮН БИҢИККИ

Үчүгэй даһаны сарсыарда
Күн бэрдэ күлүмнээн таһыста,
Күлүгүн көрүнэ хатын тыа
Көлүкэ үрдүгэр нөрүйдэ.

Өбүгэм үнкүүтүн санатан
Күн сырдык утаһын тэнитэн,
Дьэргэлгэн дьиэрэнкэй тэбэрэ
Этиэхтэн эриэккэс да кэрэ.

Сыһыылыын сиэттиһэр арһаа тыа
Күөх солко былаатын субуйда,
Утуйбут ньургуһун сэмэйдик
Уһуктан күн диэки мичийдэ.

Ньаассын от быһыһыттан күөрэгэй
Күөх мэнэ халлаанна күөрэйдэ,
Сахалы намылхай, энээркэй
Көр, ырыа үөһэттэн дьиэрэйдэ.

Билэһиэн, сааскы күн сарсыарда
Биһирэм санаалаах буоларгын,
Күөдьүппүт кутааһар чэй иһэ
Элбэһи эргитэ саныыргын.

Уол кулан сааспыттан өрүүтүн
Күн тахсар өрөгөй үөрүүтүн,
Киэн тутта долгуйа көрсөбүн,
Эн эмиэ үөрүүнэн көрсөбүн.

1995 с., кулун тутар 15 к. Арбын.

НЬУРГУҢУН

Халдыаайы быарыттан,
Чаран тыа быһыһыттан,
Тон буору тобулан
Ньургуһун тахсыбыт.

Тымныыны тоһутан,
Күөх сааһы эргитэн,
Көнүлгэ көччүйэн,
Үөрбүтэ олуһун.

Кырдал күөх түөһүгэр
Күлүгүн көрүнэр,
Үчүгэй бэйэтэ
Тыал хоту бигэнэр.

Күн уотун сылааһын,
Ийэ сир илгэтин
Инэрбит ньургуһун
Көрүөххэ кэрэтин.

Ким манньк нарынньк
Намчытык нусхайыай?
Ким манньк чугастык
Истинник мичээрдиэй?

Арай эн, арай эн,
Эйэһэс, элэккэй
Ньургуһун барахсан.
Мичээрдиир эбиккин.

1995 с., кулун тутар 10 к. Арбын.

ТЫАЛЛАР

Эйэһэс, ичигэс сиккиэр тыал
Ийэбин санатар, суохтатар,

Илинтэн салгыйар сылаас тыал
Кэргэним кэриэтэ манньытар.

Сэбирдэх түһэрэр мэник тыал
Кыыс буолан тэллэбэ тэлээрэр
Көмнөбү көтүтэр чэбдик тыал
Уол буолан дугуна үктэнэр.

Кумабы көтүтэр кураан тыал
Өй-санаа мөккүөрүн үөскэтэр,
Талабы мускуйар күүстээх тыал
Кубулдат дьахтары санатар.

Улуйар-часкыйар хобдох тыал
Аһыны-абаны өйдөтөр,
Ойууру охторор уордаах тыал
Өлүүнү-сүтүүнү үксэтэр.

Тыаллар да араастаах эбиттэр
Дьон өйүн-санаатын курдуктар,
Сорохтор истиннэр, сылаастар,
Сорохтор хобдохтор, курастар.

Мин дойдум, мин дьонум чэбдик тыал
Эйэбэс биһигэр бигэннин,
Хаһан да, ханна да хобдох тыал
Бар дьоммор хоноһо буолбатын.

1995 с., кулун тутар 13 к. Арбын.

ТЫЫРААХЫ

Маамылы үрдүнэн үөр хопто элэнниир,
Уу кырсын кырыя сыыс балык эймэнниир.

Ол ону батыһан тыыраахы элиэтиир,
Булдугтан көнөнөн сүр күүскэ тыҥкыныыр.

Тыыраахы тыранныыр, өрүтэ мэтэнниир,
Булдугар түһээри араастаан кэдэнниир.
Биир сиргэ битийэн салгынна уйдарар.
Кыһаллан-мүһэллэн балыгын кэтэхэр.

Ол туран эмискэ кынатын ыһыктан
Кыптыйды туттунан аллараа куугунуур,
Тумсугар тутуурдаах, өттүгэр харалаах
Түргэнник күөрэйэр кыракый балыктаах.

Бу намчы көтөрү манньыа көрөбүн
Мөлтөбүн, кыратын аһына саныыбын,
Ол эрэн кинини истинник таптыыбын,
Күннээби түбүгүн, үлэтин хайгыыбын.

1986 с., олуһуу 11 к. Арбын.

КҮН ТАХСЫЫТА

Күнү үөрэ көрсүөххэ,
Күнтэн күүстэ ылыахха,
Күнү олус таптыахха,
Күннүүн бииргэ буолуохха.

Сыһы, хонуу үрдүнэн,
Халын ойуур быһынан
Күммүт уота күндээрдэ
Күллэ, үөрдэ, мичээрдэ.
Мичээрдээтэ күөх ойуур
Мичээрдээтэ киэн сыһы.

Мичээрдээтэ сиик, таммах,
Мичээрдээтэ дьон-аймах.
Күнтэн бары үөрэбит,
Күнү таптаан туойабыт,
Олох дьикти кэрэтин
Киниэхэбэ булабыт
Күнү таптыах, уруйдуох,
Күнү өрүү хохуйуох,
Күнтэн эрэ дьоллонуох,
Күнтэн мэлдьи дуохуйуох.

2007 с., олунньу 15 к. Нам, балыһа.

НЬУРГУҢУННАР ҮҮММҮТТЭР

Киһи эрэ хайгыах, таптыах
Бөлөх-бөлөх мунньустан
Халдыайыга, харалдыкка
Ньургуһуннар үүммүттэр.

Хос ырыата.

Ньургуһуннар, ньургуһуннар
Айыы далбар хотуттар
Ньургуһуннар, ньургуһуннар
Кэрэ куолар курдуктар.

Көрдөх аайы ситэн-тупсан,
Саһарбалыын сиэттиһэн,
Сииккэ суунан, күлэн-үөрэн
Мичээрдэһэ турдулар.

Хос ырыата.

Сана тыллар чэлгиэн күөхтэн
Чэбдик салгын илгийэр.
Сааскы кэмтэн, сырдык күнтэн
Сүрэх үөрэн эппэйэр.

Хос ырыата.

2007 с., кулун тутар 20 к. Арбын.

КУППУТ-СҮРБҮТ ЫМЫЫТА

Тугун бэрдэй - талыы талба
Наммын куба эргийэр.
Соргу көрдөөн, дьолу түстээн
Энсиэлибин кэрийэр.
Сырдык хаарга, сылаас хаарга
Сымнаҕастык олордо.
Дьикти көстүү, нарын көстүү
Туналыгар сууланна.
Ахтар-суохтуур Намын дьонун
Эбэрдэлиир, уруйдуур!
Алгыс тылын анаан этэн
Дорҕоонноохтук хонкунуур.
Былыр быдан быһык кэмтэн
Куппут-сүрбүт ымыыта -
Дьонун-мааны ытык куба,
Эйиэхэбэ эбэрдэ!

2008 с., муус устар 20 к. Арбын.

ДЬЫЛҢАМ ДЬОҢУН БЭЛЭБЭ

Үчүгэйиэн сааскы чэбдик
Эвэрдэлээх сарсыарда
Итии чэйдээх кутаа тула
Доҗор-атас мустара.

Оллоон маспар чаанньык иилэн
Дьоһуннанан олоруом,
Тахсар күнүм сырдык кыымын
Сылаанньыа одуулуом.

Хаадьы тыллаах көрдөөх кэпсээн
Булчут истин аргыһа
Байанайы үөрдэр, алгыыр
Дьылҕам дьоһун бэлэбэ.

2009 с., сэттиньи 15 к. Арбын.

ДОҢОТТОРБУН АХТА-САНЫЫ

Булчут хааммар кутаа оттон
Дойдум мэлдьи угуйар.
Байанайым күүтэн-ахтан
Түүлбэр көстөн ыгырар.

Аллаах аппын тутан быалыам,
Өйүөлэрбин ыгыырдыам.
Сытыы-сындам ыппын ильдэ
Хонук сирбэр айанныам.

Кутаа оттон, оллоон анһан
Байанайбын аһатыам.
Доҗотторбун ахта-саныы
Сырдык кыымы одуулуом.

2009 с., сэттиньи 17 к. Арбын.

КУТАА СЫРДЫК СЫДЬААЙЫНАН

Сааскы көтөр санатынан
Дойдум миэнэ уһуктар.
Кутаа сырдык сыламынан
Эппин-хааммын сылытар.
Күндү түүлээх сайыатыгар
Лөкөй хаамар тыатыгар
Оллоон чэйин үөрэ иһэр.
Доҗотторбун угуйар.

Отуу уотун көтөр кыыма -
Дууһам истин изьиитэ.
Байанайым бэрсэр булда -
Кэргэн дьонум үөрүүтэ.

2009 с., сэттиньи 20 к. Арбын.

ХАЙГЫАЛААХХА СААСКЫ КЭМНЭ

Хаарыан хампа күөхтээх кытыл
Хайгыалаабы киэргэтэр,
Эйэргэхэр курдук долгун
Биэрэк устун кэрийэр.

Хос ырыата.

Хайгыалаахха сааскы кэмнэ
Сэгээр, кэлээр чэй иһэ,
Ааспыт кэми ахта-саныы
Сэһэргэхэ, сэлэхэ.

Кийиит кыыһы симиир тэнэ
Ситэр-тупсар айылҕа.

Сүрэх үөрэр, сүһүөх тэбэр
Манньк кэрэ түгэннэ.

Хос ырыата.

Чуумпу хомо, кустаах элгээн
Үөрэ-көтө көрсүөбэ,
Өлүөнэттэн кэлэр салгын
Ичигэстик кууһуоба.

Хос ырыата.

2009 с., ахсынньы 12 к. Хатырык, балыһа.

ИИНИЭЭБИТЭ

Кобяков А. Аан тыл.....	5
КЫЫС КЭРЭ - НАМ СИРЭ	
Кыыс кэрэ - Нам сирэ.....	7
Дьол-соргу хочото Энсиэли.....	8
Арай Максим.....	9
Кириэстээн Максими.....	10
Бар дьонгор тыннааххын.....	11
Чэй эрэ, доботтоор туойуобун!.....	12
Арчылыыр кубалаах алгыстаах Нам смрэ.....	13
Чэчирии чэлгийэр Нам сирэ.....	14
Кытаат, Дьөгүөр, дэ кытаат.....	15
Барытын аныгын бар дьонгор.....	18
Умуллубат буолуохтун.....	19
Ыһыахтан санаа.....	20
Сүрэхтэн сүппэккит.....	22
Кырдык иһин - дьолбут иһин.....	23
Чуумпутук нөрүйүөх.....	24
Чабылбан хайыһара.....	26
Сүрэххэр кистээбит тапталгар сууланан.....	27
Ахтыабын-саныабын.....	28
Таллан турар кытылга.....	29
Таллан уонна Чабылбан.....	30
Бары биир дьизэ кэргэн буолангыт.....	32
Төлөннөөх чабылхай Максиммыт.....	33
Биһи Максим дьонноро.....	34
Аасталлар даһаны.....	36
Биир ньыгыл кэккэнэн.....	37
Биһиги буолабыт - Нам, Мымах сиэннэрэ.....	38
Энсиэлим хочотун кэктибэт кэрэтэ.....	39
Уруйдан-айхаллан олонхо.....	40
Ыһыах сылаас тыына.....	41
Отуу уота.....	41
Абыраллаах да дьоннор.....	43

ДОБОТТОРБОР	
Оннук буолуон олох атын.....	45
Обо сааһы угуйа.....	46
Дьылба дохсун дьүүлүнэн.....	46
Утуйуох курдукпун.....	47
Сахам кыыһа.....	49
Эттэн-хаантан туойдарбын.....	49
Киһи.....	50
Бокс тулуур - бокс дьулуур.....	52
Иэйиилээх дорбоонор.....	52
Оо, санаа тапталгын.....	53
Оһох иннигэр санаа.....	54
Ньукулай.....	56
Доботторбор.....	57
Люция.....	58
Хааман иһэн сэлэһиэх.....	59
Дууһан истинг иэйиитинэн.....	60
Хоһоһой.....	62
Сонгоойуга Баһылай.....	63
Убайдарбар.....	65
Албаатабым буоллун анаан.....	70
Эдэр саас эргийдэр.....	71
Уруйдана турдуннар.....	71
Алгыс тылбын аныбын.....	72
Киһи санаа кулута.....	74
Күүс-көмө буолуохтун.....	76
Уоскуйар буолумуох.....	78
Баһарабын.....	79
Баһарабын.....	80
Чөнөчөх да араастаах.....	81
ЭДЭР СААҤЫМ КЭРЧИКТЭРЭ	
Сахам сирэ тубуста.....	84
Биһиги үрдүктүк үүннүбүт.....	85
Баһа санаам.....	85
Манньык баар буолааччы.....	86
Быйан төрдүн сомсобут.....	87
Эдэр саас.....	88
Комсомол.....	88
Үйэлэргэ угуйдун.....	89
Ытык Бүлүү эбэрдэ.....	90

Үтүөкэн да дойду бу Бүлүү.....	92
АЙЫЛҔА АБЫЛАҤА	
Чи-чи-чий.....	93
Эбэрдэ эйиэхэ туруйа.....	94
Этингнээх ардах.....	95
Саас кэрэ ырыата.....	96
Туһугар биир туспа иэйиилээх.....	97
Күн биһикки.....	98
Ньургуһун.....	99
Тыаллар.....	99
Тыыраахы.....	100
Күн тахсыыта.....	101
Ньургуһуннар үүммүттэр.....	102
Куппут-сүрбүт ымыыта.....	103
Дьылбам дьоһун бэлэбэ.....	104
Доботторбун ахта-саныы.....	104
Кутаа сырдык сыдыаайа.....	105
Хайгыалаахха сааскы кэмнэ.....	105

Редактор Г. К. Эверстов
Комп. верстка А.С. Колпашникова

Литературно-художественное издание

Потапов-Саргын Юрий
КЫЫС КЭРЭ - НАМ СИРЭ
Стихи

Подписано в печать 24.01.2011 . Формат 60x84 1/16
Тираж 250 экз. Заказное.

Отдел информационных технологий
Намская централизованная библиотечная система

Юрий Васильевич Потапов-Саргын

1941 с. ахсынны 30 к. Арбынга (Нам улууна) Кириэстээх диэн сиргэ төрөөбүтэ Төрөппүттэрэ тыа сириг кыра холхуостун чилиэннэрэ этилэр. Арбын начальнай. Хатырык абыс кылаастаах оскуолатын 7 кылааһын бүтэрэн баран. Хамаадага абыс кылаастаах оскуолатын бүтэрээт. Булуутээси педучилищеса үөрэнэ киирбитэ. Ити сылларга Хатырыкка уонна Хамаадага К.П. Яковлева салайбыт литературнай куруһуогар. онтон педучилищеса Н.П. Дмитриевка сылдьан уус-уран тыл кистэлэннэригэр уһуллубута. Одо эрдэситтэн изийитэ кэйэн, хоһоон суруйа сатыыр дьарыгын ити куруһуоктарга оылдьан бэркэ диэн сайыннарбыта. Саргын билигин 200-кэ хоһооннордоох. Олорго барытыгар кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр, аймах-билэ дьонугар, төрөөбүт төрүт түөлбөтүгэр таптала хоһуйар. Саргын "Кыыс кэрэ - Нам сирэ" диэн хоһооно улуус иккис тимиин курдук ылланар ырыа буолла. Самодельной композитор, мелодист А.Т. Замятыны кытта биригэ субэлэпэн үлэлииллэр. Учуутал, совхоз отделениетын управляющайа, ыстаарсай биригэдьиир, комсом секретара, тосстрах агена эһин үлэлэргэ салайааччы да, үлэһит да быһытынан сирдэрбэтэ. Кунду аабааччы! Ю.В. Потапов-Саргын бастакы хараначчытын - ик дууһатын чыпчааһын тутан кэбид
 Лах, дуһууй Кэмсиниэн суоба!

Григорий Эверстов,
 Нам уонна Кэбээни улуустарын Бочуоттаах
 гражданина, поэт Н.М. Рыкунов аатынан
 Литературнай бирикэмиэ лауреата